

De Roș Hašana 5729
urăm cititorilor noștri
un an bun, fericit,
pace și prosperitate!

צום נייעם יאָר תשכ"ט
ווינטשן מיר אונדזערע לייענער
א גוט און גליקלעך יאָר
לשנה טובה תכתוב

MESAJUL DE ROȘ HAȘANA 5729

adresat credincioșilor mozaici din Republica
Socialistă România de către Eminența Sa
d. Șef rabin dr. MOSES ROSEN

IUBIȚII FRĂȚI ȘI SURORI,

Emoționante și cutremurătoare ימים נוראים sînt zilele acestea ale începutului de an sinagoga! Ele sînt dominate de o imagine care constituie leit-motivul rugăciunilor noastre și a devenit sursa de inspirații a poeziilor liturgice noastre. Acolo sus, în ceruri, înaintea tronului pe care șade זוכר כל חסידות „Cel care pe toate cele uitate le amintește”, se află larg deschisă o carte. E ספר החיים „Cartea vieții” nu numai a fiecăruia dintre noi, nu numai a fiecărei colectivități umane, ci a întregii omeniri. Soarta tuturor acestora, El, Dumnezeu dreptății și al păcii ברוך הויהם o scrie și o pecetluiește, în aceste zile, în această carte.

Oamenii antichității, care s-au resemnat să poarte jugul vieții de sclav, care au acceptat un destin orb și implacabil, ce nu poate fi cu nimic și de nimeni schimbat, asemuiau viața cu un caier din care firul se deapănă în mod ireversibil. Pentru עמנו „poporul cărții” și a sa concepție despre viață, asemuirea aceasta dezolantă nu este valabilă. În locul ei apare ca un simbol Cartea, care are un sens, un țel, o învățătură. Cartea, ale cărei capitole sînt scrise chiar de om, cu ale sale gânduri, fapte, sentimente, Cartea, menită să proclame pe autorul ei, Omul, stăpîn al propriului său destin.

În decursul anului, în vârtejul cotidianului, uităm de multe ori că nici un rînd, nici o literă din paginile ce am scris nu trebuie să fie greșite; uităm că odată ce am răsfoit o pagină din această carte, ea nu se mai întoarce niciodată; uităm că cu fiecare filă ce am întors, povestea vieții noastre se apropie mai mult de final.

Roș-Hašana — „Capul anului” iudaic mai poartă numele de „Iom Hazicaron”. Ziua amintirilor”, pentru că în aceste zile treziți sîntem din moțăiala dulce a auto-satisfacției și chemați sîntem עולם לתקן să corectăm nu numai greșelile noastre proprii, ci și pe ale altora.

Teșuva — revizuirea de conștiință are și sensul de întoarcere. Ne întoarcem cu fața la trecut, la paginile scrise și numai după ce îndreptînd erorile, le-am integrat într-un sens, le putem înălța să pășim la deschiderea unui nou capitol al vieții noastre proprii, a poporului nostru, a umanității întregi.

חלוטין „Cel care învață atunci cînd se mai află în anii copilăriei, e ca și cum ar scrie cu cerneală neagră pe hîrtie albă: dacă însă învață mai tîrziu, la bătrînețe, e ca și cum ar scrie pe o hîrtie pătată” (Pirkei Avot, cap. IV/25).

Pe pergamentul alb și imaculat al Torii, în cartea vieții poporului lui Israel înca de pe atunci am scris principiile unei lumi întemeiate pe legi morale, care asigură dreptul la viață tuturor, atît celor mari, cît și celor mici, atît celor puternici, cît și celor slabi.

Deschizînd, așadar, ספר החיים „Cartea vieții” neamului și credinței noastre, nu numai că n-avem pentru ce să ne rușinăm, nu numai că nu sîntem în situația de a ne lepăda de trecut și de o învățătură care, amîndouă, se potrivește principiilor pentru care luptă eroic omenirea progresistă a vremurilor noastre, dar, mai mult, putem să le integrăm pe acestea în marile idealuri ale contemporaneității.

(Continuare în pag. V-a)

Vizita în Argentina a Eminenței Sale d-lui Șef rabin dr. Moses Rosen

După ce a luat parte, în Elveția, la mai multe reuniuni și conferințe ale unor importante organizații evreiești internaționale și după o vizită particulară în Anglia, în primele zile ale lunii septembrie Eminența Sa d. Șef rabin și d-na dr. Rosen au plecat în Argentina, ca oaspeți de onoare ai obștei evreiești din această țară.

Conducătorul spiritual al iudaismului din România a fost întîmpinat

cu venerație și caldă simpatie de personalitățile vieții evreiești din Argentina, precum și de coreligionarii noștri din această țară latină. Cu cel mai viu interes au fost urmărite pre-tutindeni luările de cuvînt ale Eminenței Sale, în cadrul cărora a înfățișat tabloul vieții obștei evreiești din România, drepturile și libertățile largi de care, alături de toți cetățenii țării, se bucură credincioșii mozaici.

SENSURI MULTIPLE

CREAREA LUMII

Este cunoscută disputa dintre rabi Eliezer și rabi Iehosua cu privire la data creării lumii: după părerea celui dintîi, lumea a fost creată în Tișri, iar după cel de-al doilea, în Nisan (Talmud babilonian). De remarcat că același rabi Eliezer spune în Pesikta de rav Cohana, că lumea a fost creată la 25 Elul. Contradicția aparentă între părerea lui rabi Eliezer exprimată în Talmud față de cea exprimată în Pesikta se explică prin faptul că părerea exprimată în Talmud se referă la data terminării creației. Creația, deci, a început la data de 25 Elul și s-a terminat în ziua de 1 Tișri (o zi de vineri), cînd a fost creat și Adam.

Comentatorii din evul mediu au găsit o explicație cu privire la data creării lumii în Tișri și anume: cuvîntul „Beresit” care înseamnă „la început” (primul cuvînt din Toră) cuprinde (în ordine inversă) cuvintele „alef betisrei”, adică „unu din Tișri”.

CREAREA PRIMULUI OM

După cum s-a amintit mai sus, Adam a fost creat de Roș Hašana, într-o zi de vineri. La ora zece din aceeași zi, el a călcat peunca Domnului, la unsprezece a fost judecat și la ora douăsprezece a fost achitat de către Domnul. A zis atunci Domnul către Adam: „Tu vei servi ca exemplu copiilor tăi. Așa cum ai fost tu judecat de mine, azi, și ai fost achitat, tot așa urmează să fie judecați de mine și copiii tăi, în ziua de azi, și achitați. Cînd? În luna a șaptea, ziua întâi. (Pesikta).

Pesikta a constituit izvor de inspirație autorului vechiului piut ce se spune de Roș Hašana, după suflarea din sofar, la rugăciunea intitulată „Haiom harat olam” („Astăzi ai creat lumea”).

CAIN ȘI ABEL

Există păreri diferite cu privire la ziua în care Cain și Abel au adus jertfele lor: după unii aceasta s-a întîmplat în ziua de Șavuot; după alții, în ziua de Hanuka (după rabi Eliezer, care afirmă că Tișri este luna creării lumii, cele 50 de zile de viață ale lui Abel se termină de Hanuka; după rabi Iehosua, cu ipoteza creării lumii în Nisan, cele 50 de zile se termină de Șavuot. Dar mai există și o a treia părere: cea a lui Zohar Hadas, care pretinde că ziua aceea era Roș Hašana.

RUGĂCIUNEA ÎNGERILOR PENTRU SARA

Au spus îngerii lui Dumnezeu: „Stăpîne al lumii! Sara e sterilă de atîta ani; la fel și soția lui Avimeleh. Dar în urma rugăciunii lui Avraham, soția lui Avimeleh va naște, la fel se cuvine ca și Sara să nască!”

Această intervenție a îngerilor în favoarea lui Sara s-a făcut în ziua de Roș Hašana, zi în care se hotărăște soarta oamenilor pe timp de un an. Această rugăciune avu consecința dorită, căci exact după șapte luni, în prima zi de Pesah, s-a născut Ithac. (Pesikta).

(Continuare în pag. IV-a)

A. Steuerman—Rodion

La 21 septembrie se împlinesc 50 de ani de la tragicul sfârșit al dr.-ului Avram (Adolf) Steuerman, care ca poet și publicist purta pseudonimul Rodion.

S-a născut la 30 noiembrie 1872 într-o familie ieșană, modestă, plină de necazuri și nevoi. Niciodată n-avea să uite masa de muncitori și de oameni necăjiți din care a ieșit și a cărui viață a împărțit-o vreme îndelungată. Năzuințele sale socialiste s-au împletit cu practica sa de medic popular și cu o poezie socială generoasă.

Elev extrem de înzestrat, a început să publice de timpuriu sub pseudonimele „De la Iași” și „Leandru”. Ulterior, adoptă pseudonimul „Rodion”, cu care a semnat sute de articole, notițe, eseuri, impresii, în „Evenimentul”, „Opinia” ș.a.

Avea 21 de ani când a publicat în colecția „Șaraga” o crestomatie, apoi o antologie din scriitorii români ai veacurilor al XVIII-lea și al XIX-lea.

Studiile medicale terminate, Steuerman pleacă pentru un timp la Paris. Și iată că într-un singur an (1897) publică la Iași trei volume: 1) „Sărăcie” (versuri 2). „O toamnă la Paris” (versuri și proză) și 3) „De recitat” (versuri). Urmează, în 1899, un volum intitulat „Lirice” (poeme).

Este epoca în care versurile sale sentimentale sau protestatare sînt foarte gustate și-i aduc oarecare celebritate.

„Îl regăsim aproape în toate revistele literare de acum 15 ani, — scria în revista ieșană „Însemnări literare” (No. 35 din 12 oct. 1919, pag. 16, 17 D(emostene?) B(otez?), — cu versuri de un romanticism concentrat și de un sentimentalism de multe ori

Steuerman — Rodion cu familia sa.

adînc și totdeauna sincer și cu articole în care se zbătea năzuința lui spre mai multă dreptate. Spre o mai egală împărțire a suferinții...”

Abia după 16 ani de la apariția ultimului său volum de versuri, Steuerman-Rodion avea să dea la iveală volumul de versuri „Spini” (1915). Peste alți 5 ani avea să apară postum „Frontul roșu” (1920), amar reflex al ororilor războiului care i-au măcinat nervii și au dus la „gestul său de negație”, care a fost de fapt „un suprem act protestatar al omului care, covârșit de toate dezicările clipei, de imensa suferință din juru-i, de sugrumarea idealurilor umanitare, a preferat să dispară cînd a crezut că străduințele lui sînt zadarnice” („Umanitatea” azi, Nr. 5, oct. 1920)

I. KARA

Cine va suna din șofar?

Se povestește că într-un an, înainte de Roș Hașana, rabi Levi-Itzhak Berdicever cânta pe cineva care să sune din șofar în sinagoga sa. S-au adunat o sumedenie de cunosători, căci toți erau doritori să se bucure de fa-voarea de a oficia în lăcașul de rugăciune al rabinului.

Pe fiecare rabi Levi-Itzhak l-a întrebat: „La ce te gîndești în clipele cînd suni din șofar?” Plini de zel, oamenii răspundeau că în acele clipe cugetul li se îndreaptă către Cabala, învățătura adîncă ale cărei taine nu sînt cunoscute decît cîtorva aleși.

Dar rabi Levi-Itzhak nu alege pe nici unul dintre aceștia.

Într-o zi, veni la el un om care-i vorbi așa: „Învățătorule, nu sînt decît un biet muritor, am patru fiice cărora le-a venit de mult sorocul să se mărite. Din păcate nu am banii trebuitori de zestre. În clipa cînd sun din șofar mă rog Celui Atotputernic astfel: „Stăpîne al lumii, eu am dat ascultare legilor tale și Ți-am împlinit voia. Acum e rîndul Țău să-mi împlinești voința și să-mi trimiți soți pentru fiicele mele!”

Plin de bucurie, rabi Levi-Itzhak îi spuse acestui om: „Cugetul Țău e curat și sincer de aceea tu vei fi cel care va suna din șofar în sinagoga mea.”

BRIE IURIT OLAMIT

Citiți în pagina 12 textul în limba ebraică

PRIMELE AUTOMOBILE ROMĂNEȘTI

În preajma zilei de 23 August, de pe banda de montaj a noii uzine din Pitești au ieșit primele automobile românești. „Dacia 1100”. Sînt primele vîlăstare ale unei noi ramuri industriale românești care marchează o nouă izbîndă a potențialului creator al României, plasînd-o pe orbita țărilor constructoare de automobile din lume. Pînă la sfîrșitul acestui an, uzina din Pitești va produce 4 000 autoturisme.

O NOUĂ UNITATE INDUSTRIALĂ

În zona industrială din sudul orașului Bacău a început construcția unei moderne unități a industriei constructoare de mașini. Este vorba despre fabrica de armături industriale din fontă, care va dubla capacitatea actuală a producției uzinei metalurgice din acest oraș. Noua unitate va cuprinde o turnătorie de fontă — cea mai mare de acest fel din țară — cu o capacitate anuală de 40 000 tone, un sector de prelucrări-montaj și probe pentru armături cu o capacitate de 11 000 tone piese finite, o secție de curățătorie, tratamente termice etc.

ANSAMBLUL FOLCLORIC „PRAHOVA”

Ansamblul folcloric „Prahova” a participat cu deosebit succes la cea de a III-a ediție a Festivalului internațional de folclor de la Zagreb.

Manifestarea de mare prestigiu internațional, Festivalul de la Zagreb a reunit 52 de ansambluri folclorice cu peste 2 000 artiști amatori și profesioniști din 12 țări ale Europei și Africii. Din țara gazdă au participat 40 de ansambluri reprezentînd toate republicile federative ale Iugoslaviei.

Ținuta și nivelul artistic înalt al ansamblului „Prahova”, înțîmpinat de la început cu căldură și simpatie, au dus la dublarea numărului de spectacole, ca și la duratei acestora, față de ce s-a planificat inițial de către organizatori.

VESTIGII ALE DACIEI ROMANE

Recente săpături arheologice efectuate în raza satului Mintia de către un colectiv de specialiști de la Muzeul din Deva au scos la iveală importante construcții de interes civic ridicate în fostul castru roman Micia. A fost astfel dezgropat un zid circular cu diametrul interior de 30 metri, construit din piatră de stîncă și mortar, care închide o arenă de spectacole.

La mică distanță de fostul castru militar roman, înspre matul riului Mures, au fost identificate baze militare formate din 24 de încăperi. La unele dintre acestea se mai păstrează instalațiile de încălzire centrală și conductele de apă și canalizare, precum și fragmente din conductele ceramice îngropate în pereți, care asigurau încălzirea mai multor încăperi cu aburul rezultat de la baie. S-au găsit inscripții pe cărămizi și pe alte materiale privind unitățile militare din garnizoana cetății romane de la Micia, care a construit, reparat și extins aceste instalații balneare în decursul timpului.

Amintiri despre cîțiva librari din Iași

De la d. Petru Pascariu-Nivalis din Iași am primit următoarea evocare, pe care o publicăm cu mulțumire.

Licean fiind în primele clase, cînd primii pași m-au purtat, după dorul minții și sufletului către librărie, către carte, am pășit, acum 50 de ani, cu o profundă emoție în „Librăria Orenstein” din strada Lăpușneanu.

Mi-amintesc și acum cu emoție cum, după îndelungi consultări a nenumărate rături încercate cu cărți, voiam să mă retrag lăra a cumpăra vreo carte. La drept vorbind, aș fi vrut să le cumpăr și să le iau pe toate cu mine, dar puținii bani ce-i economisiseam în acest scop nu-mi îngăduiau acest lucru. Erau acolo minunate volume și reviste românești și franceze, germane, engleze care mă atrăgeau.

Voiam să plec, dar bătrînul și experimentatul librar Orenstein s-a apropiat blind de mine, cu îndemnul lui delicat:

— Băiețule, ia-ți cărțile astea românești! Și-mi întinde: „Neamul Soimăreștilor” de Mihail Sadoveanu, „România pitorească” de Al. Vlașcu, apoi un volum de poezii de Vasile Alecsandri și unul de Mihail Eminescu.

N-are să-ți pară rău dacă le iei și le vei citi! O să-ți lumineze mintea, o să-ți bucură inima și sufletul. Și sînt destul de ieftine! Lasă pe mai tîrziu, cînd o să fii mai mare, să-ți cumperi și să citești și cărți străine. Mai întîi să le cuprinzi pe cele ale neamului românesc!

L-am ascultat, le-am luat, i-am mulțumit și n-am regretat citindu-le în acea vacanță de vară.

Așa m-am îndrăgostit și pasionat de literatura noastră, apoi de cea străină. Dar la acest librar n-am mai intrat mulți ani, cărțile noi fiind foarte scumpe; în schimb m-am îndreptat spre vestitul anticar Elias Șaraga, vecinul lui Orenstein. Aici, la Șaraga, am găsit și cumpărat ani întregi cele mai bune cărți cu preț redus. Elias Șaraga, un om de o rară cultură și bunătate, se ocupa personal cu vinzarea și recomandarea cărților și cu un talent deosebit convingea

pe orice client nu numai să cumpere, dar și să citească volumele pe care le cumpăra. Elias Șaraga nu numai că citea acele volume, dar le și studiase, încît le putea recomanda cu căldură fiecărui om, în raport cu vîrsta, cultura și priceperea lui. Eu luam toate cărțile recomandate de el și de profesorii mei de limbă română, plus pe cele pe care le aflam din recenziiile revistelor, sau de la cărturarii distinși în cercul cărora mă învîrteam.

Cînd Elias Șaraga, iubitul nostru anticar, a închis magazinul său mutîndu-se la București, noi am rămas profund întristați, deși în Iași se mai înființaseră cîteva anticării: Kupermann, Loebel ș.a., conduse de intelectuali de seamă. Atît pentru noi, cit și pentru acești anticari, Elias Șaraga a fost și a rămas decanul anticarilor. Noi mai frecventam și anticăria Kupermann, Loebel, Pinzaru și Lungu, librăriile „Socec” și Athanasie Gheorghiu, apoi: „Cartea de Aur” și „Edison”. Dar dintre toți, Elias Șaraga ne-a învățat să iubim cartea bună, izvor de inteligență, lumină și bunățate.

Îmi alcătuisem o bibliotecă numai din volume alese, rare, care în majoritate mai purtau amprentele lui Elias Șaraga. Mare parte dintre aceste cărți le duceam la legătorul Silver, care mi le cartona sau lega în piele, cu multă măiestrie.

De la librăriile „Cartea de Aur” a bătrînului Goldstein și Juster-junior cumpăram volumele noi care mă interesau și nu mai aveam răbdare să le găsesc la anticari.

La librăria „Orenstein” am reîntors cînd aveam leafă, fiind impiegat la C.F.R. și mi-am cumpărat majoritatea cărților în limba franceză, el avînd ultimele noutăți literare și științifice românești și străine.

Biblioteca aceasta, agonisită cu pasiunea cu care anticarul Elias Șaraga își adunase uriașul său depozit de cărți rare, am dăruit-o sorei și cumnatului meu, eu trebuind să părăsesc Iașul.

După război, îndurerat de pierderea micii mele biblioteci, am intrat bibliotecar la Biblioteca centrală a Universității „Mihail Eminescu”, tot din Iași.

Alături de mine păseau, tot atît de emoționați ca și discipolul lor, Elias Șaraga, Kupermann, Loebel, Pinzaru, Orenstein și ceilalți distinși librari, anticari și profesori care m-au învățat să iubesc cartea și oamenii, cultura și umanitarismul.

Aici, în biblioteca universitară, în depozitul ei, care posedă sute de mii de volume și publicații românești și străine, vechi și noi, am lucrat zece ani, amintindu-mi permanent de acești cărturari evrei care au venit în contact cu V. Alecsandri, Garagiale, Eminescu, Topirceanu, George Lesnea, Otilia Cazimir și alții alții.

Îmi amintesc și acum de minunatul volumaș de poezii ale lui Șaraga, poeziei românești pe care-l avea pe biroul său bătrînu anticar Kupermann. Pe acest volum era o dedicație scrisă de mîna lui Eminescu, în care exprima mulțumiri pentru înțelegerea și dragostea pe care anticarul le-a arătat față de genialul nostru poet. Atît bătrînul, cit și tînarul anticar Kupermann mi-au povestit multe lucruri interesante despre viața literară și mi-au arătat multe piese rare ce le dețineau de la distinși scriitori și cărturari. Pragul librăriei și anticăriei lor a fost trecut zilnic de către proeminente figuri ale timpului.

Rolul jucat de acești harnici și modesti răspinditori de cultură în societatea ieșană a acelor ani merita să fie evocat cu cînstire.

PETRU PASCARIU NIVALIS

meridione

O figură romantică: ducele de Naxos

Aventurier cutezător? Bancher priceput? Diplomat iscusit? Protector al evreilor? Ducele de Naxos a fost puțin din toate acestea. Și pe deasupra un vizionar, care a dăruit coreligionarilor săi un petec de pământ care să le fie adăpost împotriva urgiilor.

Spre a cunoaște această figură de legendă trebuie să ne întoarcem cu câteva sute de ani în urmă, în Spania lui Ferdinand Catolicul și a soției sale Isabela de Castilia, care, expulzându-i pe evrei și restabilind închișiția — cu închisorile, torturile și rugurile ei — a dus, până la urmă, la fuga tuturor celor care nu erau de rasă pură, adică și a maranilor (convertos, cum le spuneau spaniolii drept credinșiți).

Printre familiile care au luat drumul pribegiei se numără în secolul al XVI-lea și aceea a Mendesilor. Cei doi frați Mendes, Francisco și Diego, stabiliți, primul la Lisabona, al doilea la Anvers — creară o casă de comerț, care deveni principala importatoare de pipier în Europa de nord. O altă activitate a lor pare să fi fost transferul capitalurilor și bunurilor maranilor din Portugali în Flandra, iar de aci în Italia.

JEAN MIGUEZ, „GENTILOMUL CARE SE PRICEPE LA ARME ȘI E PRIETENUL PRIETENILOR SĂI“

După moartea celor doi frați, văduva lui Francisco, Beatrice de Luna, luă în mână frânele casei și deveni adevăratul ei conducător. Ea îl luă asociat pe nepotul ei, Juan Miguez. Tânărul, un intim al Curții imperiale, partener de scrimă al viitorului împărat Maximilian, fu înnoobilat de Carol Quintul. Contemporanii lăudau nobletea ținutei lui și eleganța manierelor. „Purtarea lui era, din toate punctele de vedere, omenescă și demnă, potrivindu-se mai degrabă cu un creștin decât cu un evreu“, nota unul dintre ei. „Sint puțini nobili în Spania, Italia sau Flandra care să nu-l cunoască personal“, scria altul. „Era demn de toată lauda, căci era un gentilom care se pricepea la arme, care citise mult și era un prieten al prietenilor săi“. Și totuși, Juan Miguez nu era decât un evreu care își însușise la perfecție felul de a fi și de a gândi al creștinilor — „știa să de joace jocul“, cum afirmă un cronicar contemporan — dar a cărui origine rămânea mai departe învăluită în mister.

În cursul operațiilor și luptelor dintre marii financiari ai timpului, argumentul suprem al debitorilor înconorați ai firmei, spre a obține amânarea plăților scadente sau noi credite, era șantajul închișiției. În 1532, Diego Mendes, acuzat de erezie, a zăcut mai multe luni în închisoare. În 1540, mai mulți prieteni și corespondenți de-ai lui au fost arestați. Dar nici temnița, nici cazele îngrizoitoare nu au însemnat parcă atât de mult ca lovitură pe care a primit-o familia Mendes când a aflat de căsătoria plănuită între Brianda de Luna, vara și viitoarea soție a lui Jean Miguez, și Francisco de Aragon, favoritul lui Carol Quintul. În cazul că planul devenea realitate, întreaga avere familială ar fi trecut în mâini străine. Împăratul și soara-să, regina Maria a Ungariei — cărcia pretendentului la mîna Briandei îi făgăduise un dar (eufemism sub care se ascundea, de fapt, cuvîntul comisie), căci căsătoria mixtă nu era decât o minunată afacere) de 200.000 ducati — stăruiau mult să se facă această căsătorie. Dacă ar fi fost numai banii! Dar mai era și Brianda, de care Jean era tare îndrăgostit. Și care dacă s-ar fi măritat cu urmașul ăluștii familii aragoneze ar fi fost pentru de-a pururi pierdută! Așa că familia Mendes hotărî să dispare imediat. Era în 1544. Femeile ajunseră, fără ocoluri, la Veneția, dar Jean Miguez nu sosi în orașul lagunelor decât peste doi sau trei ani, după ce a lichidat firma din Anvers și a încheiat alte noi afaceri cu coroana Franței, la Lyon, și cu aceea a Germaniei, la Ratisbona.

Peregrinările familiei au continuat, deși nu cunoașteam temoierile exacte ale călătoriilor lor.

Precedată de Jean Miguez, toată familia — cu slugi, cu totul, numărînd vreo patruzeci de oameni — plecă la Constantinople, unde Sultanul îi primi cu brațele deschise. Într-adevăr, Turcia devenise o țară ospitalieră pentru marani, după cucerirea Constantinopolului, „imperiul semilunei“ căutînd să-i atragă pe evreii iberici. Rabinul Moise Capsali pretinde că sultanul Mohamed al II-lea ar fi adresat următoarea proclamație: „Ascultați, voi urmași ai evreilor, care trăiți în țara mea. Oricare din voi care dorește să vină la Constantinople, să vină fără teamă, și toți aceia care au mai rămas din poporul vostru să-i afle aici adăpost și refugiu“. Și — continuă cronicarul — „din toate colțurile lumii o mulțime de evrei sosiră la Constantinople, unde sultanul le dădu casă și ei se așezară acolo cu toții...“

După expulzarea evreilor din Spania, sultanul Baiazid al II-lea (1447—1512) ar fi exclamat: „Spuneți despre Ferdinand că-i un rege înțelept, el care și-a sărăcit țara și a îmbogățit-o pe a noastră!“

De Aramon, ambasadorul francez în capitala otomană, menționa că... Constantinople e locuit mai cu seamă de turci, apoi de nenunțări evrei, adică de marani izgoniți din Spania, Portugalia și Germania, care i-au învățat pe turci o mulțime de meșteșuguri. Contemporanul și compatriotul său, Nicolas de Nicolay, precizează: „Printre evrei sint tot felul de meșteșugari și neguțatori pricepuți, îndeosebi marani, surghiuniți și alungați de curînd din Spania și din Portugalia, care, spre marea pagubă a creștinătății, i-au învățat pe turci mai multe născociri, focuri de artificii și mașini de război, cum ar fi artileria, arcebuzele, pulbera de tun, ghiulele și alte arme. De asemenea, au înființat și o imprimerie cum n-a mai fost pînă acum nici una pe meșteșugurile acestea.“

Îngăduința și bunăvoința cu care erau primii aici maranii îi făcură pe toți să se întoarcă la iudaism. Același lucru se întâmplă și cu familia Mendes și astfel Jean Miguez deveni Iosif Nassi, iar Beatrice de Luna, Gracia Nassi. Dar odată cu schimbarea numelor, activitatea membrilor acestei familii deveni și ea alta. Purtîndu-se întocmai ca o regină văduvă, Gracia Nassi se consacră operelor filantropice. Înconjurată vesnic de rabini, ea veghea la apărarea iudaismului.

FAVORITUL SULTANILOR ȘI SPIRITINATORUL LUPTĂTORILOR FLAMANZI

Același lucru s-a întâmplat și cu Iosif Nassi? E greu de răspuns, căci cronica timpului nu ne vorbește nimic despre asta. Fapt cert e că el deveni favoritul sultanilor și, de aci încolo, întreaga Europă trebuia să țină seama de el, ori de cîte ori vreuna din țări trebuia să trateze cu Sublima Poartă.

Datorită unei rețele internaționale marane, cît și a legăturilor personale pe care le înnoșase atunci cînd își spunea Jean Miguez, Iosif Nassi fu vreme de peste cincisprezece ani omul cel mai bine informat din Europa. Informațiile lui, însoțite uneori de daruri prețioase, i-au permis, în unele cazuri, să influențeze politica externă otomană, să determine chiar încheierea păcii după războaie sîngeroase.

Introdus la Curtea otomană de ambasadorul Franței, de Laussac, el deveni dușmanul declarat al Franței. Căruia fapt se datorește această schimbare bruscă de atitudine, atît de obișnuită, de veacuri, în politica externă a statelor? După documentele franceze — cele mai ușor accesibile istoricilor și cercetătorilor trecutului — ea ar fi fost pricinuită de un litigiu privind suma de 1.500.000 de ducati pe care, pe la 1549, Iosif Nassi ar fi împrumutat-o lui Henric al II-lea (rege al Franței de la 1547 la 1559). După spusa reprezentanților francezi, datarea nu trebuia să mai fie înapoiată unui maran... căci legile țării nu îngăduie evreilor, cum e numit Iosif Nassi, să facă negot, nici să mijlocească vânzări, și poruncește ca tot ce le aparține să fie confiscat.

Nespus de furios, Iosif Nassi reuși, după mai multe peripeții, să obțină, în 1568, o strălucitoare revanșă, determinîndu-l pe sultan să confieze marfurile transportate în Levant pe o corabie ce naviga sub pavilionul regelui Franței. Din această cauză, între Franța și Sublima Poartă izbucni un conflict căruia îi puse capăt tratatul încheiat în octombrie 1569, tratat al cărui original a fost redactat în ebraică. Să fi fost aceasta o nouă și ultimă satisfacție pe care Iosif

Nassi și-o lua față de necinstitul său datornic regal? Fapt cert e că diplomații francezi îi purtăra lui Nassi o ură de moarte și încercară să-l doboare, „să-l facă să-și piardă capul, spre a răzbuna astfel pe Majestatea Sa“, dezvăluind trădările lui Sultanului, punînd să se „ridice din camera lui de lucru... o mulțime de scrisori pe care el le scria zilnic papei, regelui Spaniei, ducele lui din Florență“ — cum spune ambasadorul francez Petremol într-o scrisoare adresată lui Carol al IX-lea. Nassi reuși însă cu ușurință să zădărnicească complotul, păstrîndu-și mai departe simpatia Sultanului.

Într-adevăr, în conflictul care a izbucnit în Flandra între catolici și protestanți, Nassi a fost cu trup și suflet de partea protestanților, așa cum a fost, aproape întotdeauna, în tot cursul vieții lui atît de agitate, de partea celor împiați. Sfaturile și încurajările pe care le adresa calvinistilor din Anvers, printre care se numărau mulți prieteni de ai lui, au jucat un rol în evenimentele care au dus la mistuirea sîngeroasă a ducelelui de Alba și la răscoala „calicilor“ din Țările de Jos spaniole. De altfel, nu e singura dată cînd „... în cursul luptelor religioase din secolul al VI-lea, calvinistii fură ajutați de evrei, și chiar și Wilhelm de Orania ceru sprijinul lor: de altminteri, printre animatorii rezistenței flamande figurează evreii Marranes Marcus Perez, Martin Lopez și Ferdinand Bernuy, oameni care se bucurau atunci de multă trecere“.

INTEMEIETORUL PRIMULUI ORAȘ LOCUIT DOAR DE EVREI

Mult mai complexe par legăturile dintre Iosif Nassi și coroana Spaniei. Filip al II-lea (1527—1598) îl califică de „personaj care contribuie cel mai mult la acțiunile care se întreprind spre paguba Spaniei“. Dar cînd comandantul Juan Borelli și patriarhul grec, agenți ai Spaniei la Constantinople, vrură să-l răpească și să-l aducă în Spania, viu sau mort, Filip al II-lea le interzise să-l ucidă. Nassi răspunse scrupulelor manifestate de monarhul spaniol cu acest prilej determinîndu-l pe Sultan să-și schimbe hotărîrea și să renunțe de a porni războiul împotriva Spaniei, cînd, în 1570, maurii s-au revoltat, împăratul otoman îndreptîndu-și atunci atacul împotriva posesiunilor venețiene.

Pe la sfîrșitul anului 1570, Nassi ceru regelui spaniol un permis de liberă circulație, pentru el și suita lui, „șaizeici de persoane, atît evrei cît și turci“, ca să vină în Spania. Se gîndea oare serios Nassi să întreprindă această călătorie, sau era doar o prefăcătorie prin care voia să cîștige bunăvoința monarhului catolic? În scrisoarea pe care i-o trimisese, el se ruga să i se acorde și scutiri de taxe vamale pentru mărfurile pe care voia să le aducă cu ei. Filip al II-lea se arătă dispus să accepte această extraordinară înțelegere. Vreme de doi sau trei ani, depeșele secrete spaniole mai pomeneau încă despre ea, dar pentru motive care au rămas încă necunoscute, ea nu s-a realizat niciodată.

În folosul cui lucra Nassi? Iată întrebarea pe care și-au pus-o mulți istorici. Adversarii lui — și Nassi avea destul de mulți — spun că pentru el însuși, slujindu-l în același timp pe Sultan. Totuși, multe date te fac să crezi că, dîncolo de toate intrîgile politice, de toate afacerile comerciale, Nassi urmărea un țel mult mai înalt. În visurile lui cele mai îndrăznețe, el se gîndea să dăruiască un pămînt celor din neamul său, să devină un rege al poporului său. Puterea lui nu trebuia să se întemeieze însă pe sprijinul Sultanului, ci pe forța unei armate aflată sub comanda lui.

În diferite rînduri și sub diverse forme, el a apărut în rolul de protector al evreilor. În 1556, papa Paul al IV-lea a dat poruncă să fie arși pe rug 25 de marani la Ancona. Gracia Nassi și el încercară atunci să determine Vaticanul să revină asupra sîngeroasei hotărîri punînd la cale boicotul internațional al portului Ancona. Încercarea aceasta dădu însă greș. Cu puțin înainte, cu prilejul unei călătorii în Italia, solicitase Veneția să pună o insulă la dispoziția maranilor. Veneția îi respinse însă cererea. În 1561, Sultanul îi dăruia orașul Tiberiade, cu toate pămînturile din jur și Nassi începu să restaureze orașul, înconjurîndu-l de ziduri de apărare, încercînd să înființeze aici ateliere. După cum afirmă ambasadorul francez, de Petremol, „Miguez a căpătat îngăduința să înalte un oraș pe țărmurile lacului Tiberiada, în care nu vor putea locui altcineva decât evrei, propunîndu-și să facă din această renaștere capodopera vieții lui“.

Dar nici planul acesta nu reuși să fie dus la îndeplinire. El nu renunță totuși la planurile lui, încredințat că odată și odată el vor căpăta viață. În 1566, sultanul Selim al II-lea, noul conducător al imperiului turcesc, îi dăruia insula Naxos (cea mai mare insulă dintre Ciclade), înălțîndu-l la rangul de duce, dar nu era vorba decât de o feudă, nu de un regat. În 1570, el îl îmboldi pe Selim să declare război Veneției, oastea turcă reușind să cucerească Cipru, al cărui rege visa să devină Nassi. Dar cucerirea Ciprului determină alianța dintre Veneția, Sfîntul Scaun și Spania și se încheiă cu marea victorie navală a flotei, condusă de don Juan de Austria împotriva turcilor la Levante (1571). Urmarea acestei înfrîngerii fu că Nassi căzu în disgrăție, dar acesta nu-l făcu să-și piardă curajul, dimpotrivă, continua să spera. În vara anului 1572 credea chiar că-i pe punctul de a fi numit guvernator al insulei. Dar steaua lui apunea. Alți favoriți îi luară locul în grația Sultanului. El muri în 1579.

Numele lui, care timp de cincisprezece ani a fost pomenit mereu în corespondența diplomatică europeană, n-a încetat să inflăcăreze imaginația oamenilor mult după moarte. El contribuie, prin „Evreul din Malta“ de Marlowe, la cristalizarea imaginii lui Shylock, neguțatorul din Veneția, și cunoscut și alte transpuneri scenice, dar pentru a înfățișa în adevărata lui lumină un personaj de talia lui Iosif Nassi ar fi fost nevoie de pana unui Shakespeare.

PAUL B. MARIAN

M E S A J U L

CONDUCĂTORILOR CULTELOR RELIGIOASE DIN REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA CĂTRE CREDINCIOȘI, ÎN LEGĂTURĂ CU DECLARAȚIA ADOPTATĂ DE MAREA ADUNARE NAȚIONALĂ ÎN ZIUA DE 22 AUGUST 1968

În cadrul unei adunări ce a avut loc în ziua de 23 august 1968, conducătorii cultelor din Republica Socialistă România au adresat mesajul pe care-l publicăm mai jos.

Eminența Sa d. Șef rabin dr. Moses Rosen, șeful cultului mozaic din Republica Socialistă România, fiind plecat în străinătate, clericii și credincioșii mozaici au fost reprezentați de d. Emil Sechter, secretar general al Federației Comunităților Evreiești (M).

După cum vă este cunoscut tuturor, în țara vecină și prietenă, Republica Socialistă Cehoslovacă, s-au produs în ultimele zile fapte care umplu de îngrijorare pe toți oamenii de bună voință și în aceeași măsură și pe slujitorii și credincioșii Cultelor religioase din țara noastră. Aceste fapte dureroase s-au produs prin intrarea armatelor din cinci țări socialiste pe teritoriul Cehoslovaciei, împiedicând libera dezvoltare a vieții poporului cehoslovac, care nu amenința existența nici unei alte țări.

Poporul român și Conducătorii săi consideră că prin aceste acte au fost încălcate principii fundamentale ale relațiilor dintre popoare, ca: suveranitatea și independența națională, neamestecul în treburile interne ale altui stat, drepturi egale pentru toate popoarele mari sau mici, respectul reciproc și colaborarea, care trebuie să domnească între oameni și între popoare.

Aceste principii, prin care se asigură pacea și securitatea pe continentul european și în toată lumea, au fost formulate din nou în mod limpede în Declarația adoptată de Marea Adunare Națională a Republicii Socialiste România, în ziua de 22 august 1968.

Asemenea principii formează și baza comună a religiilor pe care noi le slujim, și de împlinirea cărora în viața oamenilor sintem răspunzători și noi cei ce slujim lui Dumnezeu. Căci numai în felul acesta contribuim la împlinirea voinței sfinte a lui Dumnezeu. Care a creat pe toți oamenii: liberi, frați, membri ai aceleiași familii.

În deplina conștiință a răspunderii noastre, după cuvîntul prorocului care spune: „Cînd se încalcă dreptatea nu putem tăcea”, împreună cu întregul nostru popor, ne alăturăm glasul nostru tuturor celor ce cer restabilirea dreptului sacru la dezvoltarea liberă și independentă a poporului cehoslovac.

Cunoscînd deci, iubii slujitori și credincioși, că aceste idealuri corespund întru totul legilor divine, vă îndemnăm să sprijiniți din tot sufletul Conducerea țării noastre în acțiunile pe care le întreprinde pe plan intern și extern, rămînînd în toate împrejurările uniți în jurul ei împreună cu toți fiii patriei noastre și contribuind prin toate strădanile voastre la întărirea și la ridicarea scumpei noastre patrii, Republica Socialistă România.

Lucrînd astfel, fiecare dintre noi împlinim datoria față de patria noastră, față de pămîntul ce ni s-a încredințat de strămoșii noștri, care l-au muncit cu sudoarea lor și l-au apărut cu sîngele lor. Împlinim, în același timp, porunca credinței noastre, care ne cere să înlăptăm împărăția păcii și a binelui între toți oamenii. „Căutați pacea și urmați-o”, ne spune cuvîntul lui Dumnezeu.

Să slujim deci cu însoțire poporul nostru și pe toți oamenii, cu convingerea că slujind oamenilor, slujim lui Dumnezeu, slujim binelui și fericirii semenilor noștri și ne împlinim o înaltă datorie de solidaritate umană și socială.

„Har vouă și pace de la Dumnezeu, Tatăl nostru”.

JUSTINIAN, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române
MARTON ARON, Episcop romano-catolic de Alba Iulia
AUGUSTIN FRANCISC, Ordinariu substituit al Arhiepiscopiei romano-catolice din București
FRIEDRICH MULDER, Episcopul Bisericii Luterane-Evanghelice C.A.
LADISLAV PAPP, Episcop al Bisericii Reformate din Oradea
IULIU NAGY, Episcop al Bisericii Reformate din Cluj
GHEORGHE ARGAY, Episcopul Bisericii Luterane-Evanghelice S.P.
KISS ALEXA, Episcopul Bisericii Unitariene
DIRAYR MARDICHIAN, Episcopul Bisericii Armene
IOANSAF TIMOTEI, Episcopul locuitor al Mitropoliei de rit vechi din Braila
EMIL SECHTER, Secretar general al Federației Comunităților Evreiești (M)
Muftul IACUB MEHMET, șeful Cultului Muselman
VICAS TEODOR, Președintele Cultului Creștin Baptist
TACHICI IOAN, Președintele Cultului Adventist de ziua a șaptea
BOCHIAN PAVEL, Președintele Cultului Penticostal
GINDILA NICOLAE, Prim-delegat al Cultului Creștin după Evanghelie

INFORMAȚII

TEMPLE ȘI SINAGOGI DIN BUCUREȘTI

Comunitatea evreilor (M) din București aduce la cunoștința credincioșilor că și în acest an vor funcționa în zilele de Roș Hașana și Iom Kipur următoarele temple și sinagogi: *templul coral* (str. Sf. Vineri); *templul sefard* (str. Banu Mărăcine); *Sinagoga Mare* (str. V. Adamache); *sinagoga Malbim* (str. Bravilor); *Unirea sfinților, Fraterna și A. B. Zissu* (toate în str. Mămulari); *Baron Hirsch* (str. Bradului); *Credința* (str. V. Toneanu); *Ajutorul* (str. Andrei Bînsan); *templul tinichigilor* (str. Vasile Cîrlova); *Iesua Tova* (str. Ateana); *Beth hamidrăș vechi* (Calea Moșilor); *Uoînța* (str. Taras Sevenco); *Matziah el yisua* (Calea Moșilor); *Zihron Iacov* (str. Poteraș); *Poale tzedek* (str. Cantemir); *Reșit datt* (str. Antim); *Aizis Ilie* (aleea Vinătoare); *Chevre tilim* (Calea Griviței); *Kaufman* (str. Decebal); *Pașcaner klaus* (str. General Florescu); *Unirea-Fraterna* (str. Otleni).

CONSĂTĂRIREA LA COMUNITATEA DIN IAȘI

La începutul lunii septembrie, d. Emil Sechter, secretar general al Federației Comunităților Evreiești (M) din România a vizitat comunitatea din Iași. Cu acest prilej a avut loc o consfătuire la care au participat membrii conducerii acestei comunități, clerici, președinți de sinagogi etc.

În acest cadru a avut loc ceremonia instalării d-lui farmacist Simion Kaufman în funcția de președinte al comunității evreilor din Iași.

Dl. Emil Sechter a urât spor la muncă noii conduceri, arătînd care trebuie să fie obiectivele comunității în această perioadă. Au luat, de asemenea, cuvîntul d-nii: rabin Barid, Saian, președintele Sinagogii Mari și Cnis, episcopul sinagogii Kahane.

Jertfire de sine

Din gura d-lui rabin-haham Zvi Barid am auzit următoarea povestire despre o împlinire ce s-ar fi petrecut demult într-o comunitate evreiască, poate din Moldova.

Într-un rînd, la sinagogă, pe înserat, un discipol doritor să înfățișeze marea rabinului său, povestește.

Într-un tîrg trăia un boier din cale afară de hain. Evreilor de pe domeniul său le făcea viața amară, prigonindu-i în fel și chip. Nimeni nu putea să se apropie de el, necum să încerce a-l îndupleca. Cînd cușitul le-a ajuns la os, gospodarii evrei s-au strîns la curtea rabinului spre a pune sfat. Firește, nici unul dintre gospodarii de vază nu a consimțit să-și pună viața în primejdie și să se înfățișeze înaintea boierului spre a-i cere îndurare. Văzînd aceasta, rabinul a declarat că el însuși se va duce. Hăsidimii au încercat să-l oprească, dar cum nimeni altul nu s-a găsit să se ofere, au trebuit să-l lase. Zis și făcut. Rabinul își puse haina de sîrbătoare și lîndu-și inima în dinți o porni spre curtea boierului. Ce amuse s-a întîmplat mai departe nu știe nimeni, fapt este că de atunci boierul s-a arătat mai omenos și lumea din tîrg a respirat ușurată.

Și rotîndu-și plin de mîndrie privirea asupra ascultătorilor, hasidul exclamă: „Ei, ce spuneți de asta?”

Printre oameni se afla și un adept al curentului cunoscut sub numele mitnaged. „Urei să știi ce părere am despre asta? Bine, ascultă!” Și începu la rîndul său să povestească.

Într-un tîrg trăia cîndva un rabin erudit și din cale afară de curios, respectat de toți. Tot acolo trăia o pereche lină, oameni cîl se poate de evlavioși. Cu două zile înainte de Iom Kipur femeia dădu naștere unui copil. A fost o naștere grea.

lehuza așlîndu-se la un moment dat între viață și moarte. Totuși de Iom Kipur era hotărîtă să postească. Sosi și ziua cea mare. Lehuza se simțea mai departe epuizată. Totuși e hotărîtă să postească ziua întreagă. Iom Kipur dimineața starea ei se agravează. Soțul, familia, toți o imploră să înceteze postul, dar femeia refuză categoric. I se demonstrează că însăși legea o absolvă de post. Ea însă n-avea nici un vrea să audă. Și starea ei continuă să se agraveze. Atunci cineva dă fuga la sinagogă și povestește rabinului toată chestiunea. Învațatul îi trimite vorbă că-i poruncește să despoștească. Dar lehuza nu dă ascultare. Aflînd aceasta, rabinul rămase pe gînduri, apoi își scoase șahul de rugăciune, își puse caftanul și o porni spre locuința lehuzei. Văzînd chipul supt al femeii o întrebă de ce refuză să mănînce. „Cum aș putea mîncă într-o zi ca aceasta?” răspunde ea. Rabinul îi explică cu răbdare și erudit că fiind în joc viața ei îi este nu numai îngădui, dar are datoria să nu lînească postul. Lehuza pare aproape convinsă, totuși nu se poate hotărî să ia ceva în gură. Rabinul îi aduce o seamă de alte citate din cărțile sfinte. „Totuși, exclamă femeia, cum poate cineva mîncă de Iom Kipur?” „Cum?” repetă rabinul. Și nici una nici două se apropie de chîmvelă, se spală pe mîini, cere ceva de mîncare, rostește binecuvîntarea dinaintea mesei și... începe să mănînce. Apoi s-a învînat la sinagogă, continuînd să se roage cu multă ardore.

„Ați înțeles, dragii mei, își încheie povestirea mitnagedul: rabinul hasidului s-a înfățișat înaintea boierului, și-a pus viața în joc, desigur. Dar rabinul meu făcînd ceea ce a lăcut și-a riscat viața viitoare și de aceea jertfa lui este și mai mare.

I. ȘUART

Sensuri multiple

(Urmare din pag. Ia-)

JERTFIREA LUI ITHAC

IACOV

După consumarea faptului pe muntele Moria, Abraham s-a adresat lui Dumnezeu: „Stăpine al lumii, știi prea bine ce intersecție am avut atunci cînd mi-ai spus: „Ia-l pe unicul tău fiu și să-l jertfești mie”. Am vrut atunci să-ți răspund: „Doar ieri mi-ai promis: Căci numai cei născuți din Ithac se vor socoti urmașii tăi” (Facerea 21.12) și acum îmi poruncești să-l jertfesc? Așa am vrut să-ți răspund, dar m-am stăpînit și m-am prefăcut surd și mut, ca să nu-ți răspund în felul de mai sus. Tot astfel te rog ca atunci cînd copiii lui Ithac vor păcătuși și nu vor avea apărători, să fii Tu apărătorul lor, amintindu-ți de faptul că Ithac, tatăl lor, era gata să fie jertfit Tie; tot astfel și fiii lui să fie judecați fără severitate, ci cu milă”. I-a răspuns Domnul: „Ai spus ce ai vrut; acum să spun și Eu ceea ce am de spus. Copiii tăi urmează să păcătuiească, fapt pentru care vor fi judecați de Mine de Roș Hașana. Dacă ei doresc iertarea păcatelor lor, să sufle din sofar în ziua aceea.” L-a întrebat Abraham: „Ce e aceea sofar?” Iar Dumnezeu i-a răspuns: „Nu știi?” „Nu”, i-a răspuns Abraham. I-a spus Dumnezeu: „Întoarce-te și vei vedea!” După care „ridicîndu-și ochii, Abraham s-a uitat și, iată, în dosul său, un berbec care se primise cu coarnele într-o leasă de mărăcin” (Facerea 22.13). Să sufle cu acest corn și vor fi iertați”. Și Abraham a mulțumit lui Dumnezeu. (Pesikta).

MERITUL LUI ABRAHAM

Dumnezeu iartă păcatele oamenilor în ziua de Roș Hașana pentru meritele lui Abraham. Cînd vine ziua de Roș Hașana, ingerii pun următoarea întrebare: „Doamne, de ce faci Tu favoruri acestui popor, de parcă ar fi prieteni cu tine?” Le-a răspuns atunci Dumnezeu: „De dragul strămoșului lor Abraham, fiindcă atunci cînd tatăl lui Abraham, bătrînul Terah, i-a dat niște zeii din lemn pentru a-i vinde la tîrg, Abraham i-a spart, făcîndu-i bucați, anulînd tirgul și slînd numele Meu în lume”. (Eliyah Zuta).

În ziua de Roș Hașana, Iacov s-a dus la Bet El, unde a ridicat altarul pe care a adus jertfe timp de opt zile, de la 15 pînă la 22 Ișri (Sefer haiovim).

PROFETUL ELIȘA

Profetul Elișa a vestit-o pe Sunamit că va naște un fiu în ziua de Roș Hașana, aceasta fiind ziua în care se decide soarta oamenilor, precum și ajutorarea femeilor sterile (Zohar).

HIQB ȘI SATANA

Ziua cînd Satana a venit în fața Domnului spre a-l acuza pe Hiob a fost tot ziua de Roș Hașana, zi în care toți oamenii sînt judecați. (Zohar).

ROȘ HAȘANA ȘI ROȘ HODES

Motivul pentru care Roș Hașana cade în zi de Roș Hodes este următorul: Cînd Satana vine în fața Domnului și aduce mereu acuzații împotriva poporului, Dumnezeu îi spune: „Adu martori!” Pe cine să iau ca martori?” întrebă Satana. „Numai soarele și luna ar putea fi martori, dar luna este acoperită” (lună nouă). La aceasta, Dumnezeu îi răspunde: „Un singur martor nu-ți ajunge, trebuiești doi”. Iar cînd, după Roș Hașana, apare luna, Dumnezeu spune către Satana: „Ai întîrziat, s-au pocăit deja”. (Mahzor Witri).

DEJUCAREA PLANURILOR SATANEI

Cînd Satana vine în fața Domnului cu acuzațiile sale împotriva poporului, arătînd păcatele lor în ziua de Roș Hașana, Dumnezeu pune păcatele și faptele lor bune pe balanța dreptății. Satana vînzînd că greutatea faptelor bune este egală cu cea a păcatelor și nici o hotărîre nu se poate lua, pleacă să vinze păcate noi, dar pînă se întoarce, Dumnezeu a luat vechile păcate de pe cîntar și le-a ascuns. (Din Pesikta).

MESAJUL DE ROS HAȘANA 5729

(Urmare din pag 1-a)

Nu există, deci, nici o contradicție pentru noi acei *הַלֹּחֵד יִלֵּךְ* „care am scris încă în tinerețe” filele dreptății, libertății și păcii ca rămânând *מִשְׁכָּנֵינוּ* „credincioși și de credincioși”, trăind și gîndind *בְּרוּחַ יִשְׂרָאֵל כֹּכָא* „în spiritul bătrînelui Israel”, preluînd și dînd mai departe generației care vine după noi *מִטּוֹרָה קְהִילָת יִצְחָק* „moștenirea comunității lui Isaac”, să împlinim, în același timp, îndemnul nemuritorului psalmist *כָּל הָעַמִּים חֲקֹנוּ כָךְ* „popoare ale lumii, stringeți-vă minile”. Să luptăm ca ruga de Roș-Hașana *הַרְשָׁעָה בְּנֹחַד כְּעֶשֶׂר יְמֵי טוֹב* „ca întreaga nelegiuire, precum fumul să se mistuie” și ca zilele ce le trăim să fie *חַיִּים חֲרֵם עוֹרֵם* „zile ale gestației unei lumi noi”, mai bune și mai drepte.

În anul ce a trecut, iubii frați și surori, s-au adăugat în cartea vieții umane noi file mărețe în lupta noroadelor pentru dreptul la viață liberă și independentă, în înfrîngerea tuturor formelor de asuprire ale unui om de către ceilalți, ale unui popor de către altele. Forța morală s-a dovedit, din nou, de neînvinș. A curs iar sînge, au fost iar suferințe, dar spiritul dreptății n-a putut fi îngenușiat.

Pe cînd limbile de foc îl încingeau pe înțeleptul Hanina ben Teradion, care era înfășurat în sulul sfînt al cărții, în clipa cînd edictul tiranului Hadrian a voit să nimicească Omul și Cartea împreună, cuvintele cărturarului *בְּיוֹלִים נִשְׂרָפִים וְאוֹחִיּוֹת טוֹרוֹרוֹ* „Văd pergamentul cum arde și literele cum se înalță în zbor”, au afirmat această credință nezdruincată în victoria cărții, a spiritului. Nici o sabie nu e atît de ascuțită, nici o flacără atît de mistuitoare, ca să nimicească dorul de viață al popoarelor, ideile mărețe ale omenirii luptătoare. Pergamentul poate fi ars, dar literele rămîn veșnice.

Începem un capitol în *סְפָרֵי חַיִּים* „cartea vieții”, iubii coreligionari, în care în viața obștei evreiești din România s-au adăugat noi instituții în slujba credinței și a binelui, în care munca noastră s-a văzut răsplătită cu laudele și recunoștința fraților noștri din toate părțile lumii. Înfrățirea și dragostea dintre culele conlocuitoare în scumpa noastră patrie, Republica Socialistă România, s-au întărit și mai mult.

În anul care se încheie, populația evrească din această țară a muncit cu rîvnă și devotament la locurile de muncă, pentru prosperitatea și înflorirea României, în care sîntem cetățeni egali în drepturi și în datorii cu toți ceilalți și în care ne bucurăm de cea mai deplină libertate religioasă.

Ne pregătim, deci, cu ajutorul lui Dumnezeu, să scriem un nou capitol în „Cartea vieții”. Cartea, cuvîntul scris, rămîn mai departe simboluri ale idealurilor noastre.

Cînd va veni Messia — glăsuiește o veche legendă populară evrească — noi, credincioșii Torei, vom porni în întîmpinarea aceluia care înfățișează vremurile de împlinire a celor mai frumoase năzuințe umane. Vom pași în acest drum pe un pod, dar nu de oțel, ci de hirtie. Acest pod va fi mai trairnic decît toate.

Pe puntea aceasta de hirtie înainteză un popor al cărții spre un an nou, spre un capitol nou. Fie ca el să fie înscris *בְּסֵפֶר חַיִּים וְיִשׁוּעָה* „în cartea vieții celei bune” *בְּסֵפֶר גְּאוּלָּה וְיִשׁוּעָה* „în cartea mîntuirii și eliberării definitive” Amin.

Cu tradiționala binecuvîntare

de

! לשנה טובה תכתבו! Lešana tova ticateivu

Dr. MOSES ROSEN

Șef rabin al cultului mozaic, Președinte al Federației Comunităților Evreiești (M) din Republica Socialistă România

Psalmii lui David

Ceremonialul serviciului divin de Roș Hașana și Iom Kipur cuprinde și recitarea unor psalmi, aceste nestemate ale liricii ebraice.

PSALMUL 24

Se spune în serile de Roș Hașana și Iom Kipur.

Un psalm al lui David. Al Domnului este pămîntul și toată plînatatea lui, lumea și cei ce locuiesc într-însa.

Căci el l-a întemeiat pe mări și deasupra puhoaielor l-a întărit.

Cine se va sui în muntele Domnului și cine va locui în locul cel sfînt al său?

Cel ce are minile nevinovate și inima curată, cel care nu-și închină sufletul minciunii și cu jurămint viclean nu se jură.

Acela va lua binecuvîntarea de la Domnul și răsplătă de la Dumnezeu mîntuirii sale.

Acesta este neamul celor ce umblă după Domnul, al celor ce caută fața ta, o, Dumnezeu! ale lui Iacob.

Ridicați, porților, pragurile voastre cele de sus; înălțați-vă, voi, porți ale veșniciei, ca să intre împăratul slavei.

Cine e acesta — împăratul slavei? Domnul cel tare și viteaz, Domnul cel viteaz în războaie!

Ridicați, porților, pragurile voastre cele de sus; înălțați-vă, voi, porți ale veșniciei, ca să intre împăratul slavei!

Cine este acesta — împăratul slavei? Domnul Savaot! Acesta este împăratul slavei!

PSALMUL 27

Se spune începînd din prima zi a lunii Elul, pînă la sfîrșitul sîrbătorilor.

Un psalm al lui David. Domnul este lumina mea și mîntuirea mea: de cine mă voi teme? Domnul este locul de scăpare pentru viața mea: de cine mă voi înfricoșa?

Cînd cei vicleni vin către mine ca să mă-nînce trupul meu — ei se potienesc și cad.

O ostie dacă s-ar rîndui în tabără împotriva mea, totuși inima mea e fără teamă; război împotriva mea de ar fi să pornească, chiar și atunci sînt plin de nădejde.

Un singur lucru cer de la Domnul, pe acesta îl poftesc: să sălășluiesc în casa Domnului, în toate zilele vieții mele, să-mi satur ochii cu frumusețea Domnului și să cercețez cu drag lăcașul său.

Căci el mă ascunde în coliba sa în ziua turburării; în ascunzătoarea cortului său mă va adăposti; pe stîncă înaltă înalt mă va face să fiu.

Și atunci deasupra dușmanilor care stau de jur împrejurul meu înălța-se-vă capul meu și în cortul său cu bucurie mare jertfe voi jertfi; voi cînta și voi slăvi pe Domnul în cîntări de psalmi.

Ascultă, Doamne, glasul meu cînd te chem; fii mie milostiv și răspunde-mi.

Tie inima mea deapururi ți-a vorbit; pe tine te-a căutat fața mea; fața ta, o, Doamne, o caut neîncetat.

Nu ascunde de mine fața ta; nu respinge cu minie pe robul tău; tu ești ajutorul meu, nu mă lepădă de mine și nu mă părăsi, Dumnezeu! mîntuirii mele.

Cînd tatăl meu și mama mea mă vor fi părăsit, Domnul mă va primi la sine.

Învăță-mă, Doamne, calea ta și du-mă pe mine pe potecă lină, din pricina celor care mă iscodesc.

Nu mă lăsa poftei potrivnicilor mei, căci s-au sculat împotriva mea martori mincinoși și unii care suflă asupra mea duhul uciderii.

Dacă n-ași fi fost deplin încredințat că voi primi bunățatea Domnului pe pămîntul celor vii!

Aibi nădejde în Domnul! Fii puternic! Fă-ți inima vitează și iarăși aibi nădejde în Domnul!

PĂCAT ȘI ISPĂȘIRE

Semnificația zilei de Iom Kipur

Putîne cuvinte, în epoca modernă, și-au menținut sensul lor inițial; excepție de la aceasta o fac cuvintele „păcat” și „ispășire”. Cu atît mai remarcabil este faptul că Iom Kipur, Ziua ispășirii păcatelor, și-a menținut poziția sa ca ziua cea mai sacră a anului pentru toți credincioșii evrei.

În concepția mozaică, păcatul este un element inevitabil al firii omenesci. Totuși, caracteristic pentru discernămintul și echilibrul tradiției iudaice este faptul că ea e conștientă de păcat, fără însă a fi obsedată de păcat.

De-a-lungul celor 3500 de ani de istorie a iudaismului, acesta a respins orice încercare de negare sau de minimalizare a păcatului, pe de o parte, ca și de a-l exagera pe de altă parte, pentru că oricare dintre extreme subminează simțul răspunderii morale a omului. Din acest punct de vedere mozaismul se deosebește de concepția păgînă a vechilor greci, care au dezvoltat emoționanta concepție despre soartă. Potrivit acestei concepții, un destin inexorabil îl constrînge pe om să acționeze, contravenind conștiinței morale, pentru ca apoi să fie pedepsit pentru faptele lui rele. Iudaismul respinge ideea că omul ar fi silît de forțele divine să comită păcate, spre a fi apoi pedepsit pentru faptele lui inconștiente și involuntare. Tradiția iudaică susține că omul este liber din punct de vedere moral și de aceea el are deplină răspundere morală.

Păcatul lui Adam a întinat profund natura umană, iar omul nu se poate elibera de păcat decît în credința că va fi iertat.

În epoca modernă, concepția despre păcat a fost din nou pusă în discuție, de data aceasta în numele științei și al filosofiei.

În unele cazuri au fost emise idei ce nu sînt de natură a contribui la întărirea principiilor etice. Nietzsche, de pildă, a scris că moralitatea este un produs al omului slab pentru a putea ține în frîu faptele supraomului. În concepția sa, supraomul nu e legat de norme morale, căci el se află „dincolo de bine și rău”.

Din punctul de vedere al unor psihanalisti, omul e o creatură irațională, veșnic la cheremul impulsurilor și dorințelor pe care de-abia le înțelege și pe care nu le poate controla.

Divinul autor al Bibliei a dovedit însă o uimitoare cunoaștere a sufletului omenesc atunci cînd a declarat „Pentru o bucată de pine omul înălță legea” (Proverbe, 28,21). Profetul Ieremia a arătat, încă cu secole înainte psihologiei moderne, că: „Inima omului se poate înșela mai presus de toate și este cu deosebire slabă. Cine poate s-o cunoască?” (Ier. 17,9).

Adevărul iese pe ușă și reîntră pe fereastră. Dorind să evite amestecul cu religia, psihologia modernă a înălțat termenul *păcat*, înlocuindu-l cu acel de *vină*, pentru a fi în măsură să explice evenimentele vieții omului. În limbajul zilelor noastre, *vină* este ceva incorect, dîndu-ne sentimentul copleșitor că ceva este greșit, fără a da înțelegerea clară despre ceea ce este just!

Profeții și învățații iudaismului au fost conștienți de factorii constitutivi ai păcatului, dar au refuzat să atenueze convingerea lor despre libertate și spiritul de răspundere al omului.

Moșe, în Deuteronom, repetă nu mai puțin de trei ori afirmația: „Viață și moarte am pus eu azi în fața voastră, binecuvîntare și blestem; dar voi să alegeți viața, ca să puteți trăi, voi și copiii voștri” (Deut. 30,19).

În ciuda vechii concepții că libera voință este predestinată, iudaismul menține această doctrină și, prin aceasta, ideea responsabilității, accentuată prin cuvintele Talmudului „Totul este în minile lui Dumnezeu, cu excepția fricii de Dumnezeu (Berakoth 33b).

Înfruntînd contradicția dintre cunoașterea apriorică a lui Dumnezeu și libertatea omului, rabi Akiba a aprofundat paradoxul și a declarat „Totul este prevăzut, dar omului îi este dată libera voință” (Abot 3,15).

Concepția biblică după care omul este creat după chipul și asemănarea lui Dumnezeu înseamnă pentru iudaism că omul este înzestrat cu darul rațiunii care, în sfera intelectuală, este echivalentul libertății din domeniul moral. Dacă omul alege răul în locul binelui, el comite un păcat. A păcătui înseamnă a te ridica împotriva lui Dumnezeu și a legilor lumii Lui. Păcatul este neputința omului de a da ascultare legii despre ideea de justiție a lui Dumnezeu în univers. Învățăutul Solomon Sechter afirmă: „Păcatul întinează ceea ce este divin în om, rupînd orice legătură cu Cerul”.

Filozoful Martin Buber adoptă definiția hasidică despre păcat ca ceva care nu poate

fi înfăptuit din toată ființa. El dă naștere unui conflict sufletesc, care nu încetează pînă cînd păcatul nu este învins. „Integritate” înseamnă totalitate, sănătate și armonie; păcat înseamnă conflict între om și lume, o lipsă de armonie și o boală a spiritului.

Edificator pentru concepția iudaică este și existența diferiților termeni ebraici pentru a denumi păcatul. Un om își poate imagina că se poate sustrage legii divine și prin urmare comite un *peșea*, un act de revoltă împotriva Stăpînului universului. El își poate permite slăbiciune și perversiune pentru a denatura purtarea sa prin *avon*, adică prin mijloace necinstite și înșelătoare.

Termenul de bază pentru denumirea păcatului rămîne, însă, *het*. Aceasta înseamnă „pierderea țintei”, a scopului către care omul tinde și pe care ar fi putut să-l atingă. El nutrește convingerea că atunci cînd păcătuieste din cauza imperfecțiunilor sale, se poate încă întoarce la Atotcreatorul prin forța ispășirii.

În această privință este demn de menționat că actul recitării liniștei sufletului este descris nu prin termenul „penitență”, „ispășire”, „căire”, derivat din latinescul „poena”, „pedeapsă”, ci prin expresia ebraică *teșuva*, care înseamnă „întoarcere”. Este adevăratul drum către Cel de Sus, de la care omul se abate prea des, dar către care revine pe același drum.

Cum trebuie efectuată această reîntoarcere? În iudaism există mai multe faze ale procesului. Prima este *harata*, regretul sincer și mîhnirea celui care a păcătuit. A doua este *vidui* sau „mărturisirea”, puterica recunoaștere a rătăcirii celui care a păcătuit, fără nici un alibi sau scuză. Faza cea mai înaltă a procesului este *teșuva*, „reîntoarcere”, care include compensarea, promisiunea solemnă către Dumnezeu de a evita repetarea greșelilor.

Mişna subliniază sfera Zilei ispășirii, în expresia ei clasică, „Căci pentru păcatele dintre om și Dumnezeu, Iom Kipur oferă posibilitatea ispășirii. Dar pentru greșelile comise între om și om, Iom Kipur nu oferă nici o ispășire pînă cînd omul nu-și împacă aproapele față de care a fost nedrept” (Mișna Yoma 8,9). Postul, rugăciunea și meditația sînt căile spre împăcarea cu Dumnezeu și cu propriul suflet, purificîndu-l de greșeli și hotărînd a nu mai păcătui în viitor.

O trăsătură fundamentală a ritualului zilei de Iom Kipur este Spovedinarea cea mare, „*Al het*”, care se repetă de nenumărate ori în timpul zilei. Unii i-au reproșat iudaismului caracterul ritualistic. După cum arată clar pasajul amintit din Mișna, iudaismul consideră ritualul ca un mijloc de înfăptuire a dreptății și nicidecum ca un scop. *Al het*, Marea spovedină, cuprinde, în ordine alfabetică, nu mai puțin de 44 păcate. Nici una dintre ele nu are caracter ritualic; toate sînt etice în conținut referindu-se la relațiile dintre om și semenii săi.

Un alt aspect semnificativ al *Al het*-ului constă în exprimarea sa la plural: „Pentru păcatele pe care noi le-am săvîrșit în fața Ta”. Fiecare credincios trebuie să mărturisească și să regrete nu numai păcatele săvîrșite de el, ca individ, ci și păcatele colective ale societății în care trăiește și pentru care are și el parte de răspundere. Să ne reamintim de Codul sfînt din Leviticus (cap. 19) care cu evlavie recomandă marea lege: „Iubește-l pe aproapele tău ca pe tine însuși” (versetul 18), dar și de altul, de o profunzime poate chiar mai mare: „Să nu rămiți nepăsător în fața singelui aproapelui tău” (versetul 16).

Ziua de Iom Kipur ne cheamă să recunoaștem că am greșit, că nu am mers pe drumul cel drept, că am dat dovadă de slăbiciune. Ne putem întoarce la Tatăl ceresc prin sinceritatea remușcării, prin energia faptelor noastre reparatoare și prin forța voinței noastre de regenerare morală.

Iom Kipur este o zi de post, dar nu o zi de doliu. Semnificativ în această privință e că în tradiția sefardă este numit „postul alb”, spre deosebire de Tișa b'Av care este „postul negru”.

Ca orice mare manifestare a spiritului iudaic Iom Kipur întruhipăză o înțelegere realistă a scăderilor firii omenesci dublată de o aspirație idealistă spre autodesăvîrșire. Este o chemare adresată fiecărui om în parte de a se dovedi demn de rolul marelui de a fi colaboratorul lui Dumnezeu în crearea și desăvîrșirea acestei lumi.

Elle Wiesel

IOM KIPUR ÎNTR-UN LAGĂR AL MORȚII

Cu ochii grei ca plumbul, cu un zîmbet trist pe față, Pinhas săpa pămîntul, mușcîndu-și buzele în tăcere. Nu l-am văzut niciodată atît de posac, atît de turburat. Știam că nu-și putea ține corpul drept, puterile îl părăsiseră, mișcările i se sleiseră. Fără îndoială, o știa și el. Dar, ca întotdeauna, nu o arăta. Nici eu nu aduceam vorba despre asta. În discuțiile noastre nu aduceam niciodată vorba despre moarte, dar nici despre viață.

„La ce te gîndești”, întrebai mișcat. „De ce ești mîhnit?”

El înclină ușor capul spre a-și ascunde stînjeneala sau zbuciumul, sau amîndouă și lăsa să-i scape un murmur suierat:

„Mîine e Iom Kipur”.

Se opri, se stăpîni, fixîndu-și din nou ochii asupra mea, străpungîndu-mă cu privirea:

„Mîine e Iom Kipur și am hotărît: Nu voi posti.”

Aș fi vroît să-l întreb de ce, dar îmi schimbai brusc hotărîrea. Știam că va muri și mi-a fost deodată teamă că mi-ar putea spune: „Am hotărît să nu postesc deoarece sînt deja mort și morții nu se pot conforma poruncilor Torei”.

Făceam parte din același Kommando. Am căutat să muncim mereu unul lîngă celălalt. Cu toată diferența de vîrstă, era camaradul meu, prietenul meu. Cred că trecuse de patruzeci de ani; eu eram abia de cincisprezece. Înainte de război absolviseră o leșivă, undeva în Galizia. Adesea, pentru a amăgi foamea, ne ameteam studiînd o pagină din Talmud. Cîteodată îmi spunea: „Ți-ar fi plăcut să fii unul din elevii mei!” Îi replicam: „Dar *eu sînt* elevul tău”. Era evident însă că nu era adevărat. Cînd îmi vorbeam, foloseam familiarul tu. În lagăr, orice alt mod de vorbire era de neconceput.

„Mă auzi?” strigă Pinhas provocător. „Nu voi posti.”

„Foarte bine,” spusei îngrijorat. „Ai perfectă dreptate. Nu trebuie postit. Nu la Auschwitz. Aici trăim dîncolo de timp, dîncolo de păcat. Iom Kipur nu se poate aplica la Auschwitz.”

De după Roș Hașana, problema fusese amplu desbătută pretutindeni în lagăr. A posti însemna o moarte mai sigură, mai rapidă. Se postea aici tot timpul anului. Tot anul era Iom Kipur. Iar oarteza vieții și a morții nu se afla în mîinile lui Dumnezeu, ci în ale călăului. Sensul cuvintelor „Mi iche umi iamut” (cine va trăi și cine va muri) avea aici o teribilă realitate. Și nici o rugăciune din lume nu putea modifica „Gzar Din” (sentința). Pentru a se putea menține în viață, trebuia să mîncîni, nu să te rogi.

„Ai dreptate, Pinhas”, spusei silîndu-mă să-i întorc privirea. Tu ești în lagăr cu mult înaintea mea. Trebuie să nu te lași doborît. Trebuie să te îngrijești, să te păzești. Aici nu poate fi vorba de un mers firesc al lucrurilor.”

Și cînd te gîndești că eu, elevul lui, îi vorbeam ca și cum aș fi fost mai în vîrstă ca el! Îi dădeam sfaturi ca și cum eu aș fi știut ce era de făcut pentru a supraviețui. Cutremurat, simțeam că sfîrșitul lui era aproape.

„Nu despre asta e vorba”, spuse Pinhas. Aș putea rezista o zi fără mîncare.”

„Dar despre ce este vorba?”

„M-am hotărît. Îmi ajunge. Pînă acum am acceptat orice. Mi-am zis

că Dumnezeu știa El ce face. Mă supun voinței Lui”.

Continuam să tac. Ce-i puteam replica? Și eu treceam prin aceeași criză. Cu fiecare zi mă îndepărtam cîte puțin de Dumnezeu. Îmi devenise străin; cîteodată credeam că era dușmanul meu.

Sosirea lui Edek puse capăt discuției noastre. Edek era supraveghetorul nostru, stăpînul nostru, Kapo al nostru. Acestui tînăr cu obraji roșii, care se purta ca o fiară, îi plăcea să-și ia sclavii prin surprindere și să-i terorizeze.

Era încă adolescent și avea deja atîta putere peste alții oameni! Rîsul lui zgometos te îngrozea, erau temute izbucnirile lui! Fără a scoate o vorbă, scrișnînd din dinți, cu ochii ieșiți din orbite, era în stare să-și bată victimele încă multă vreme după ce își pierdea cunoștința și nu mai mișcau.

„Hai?” urlă el proptindu-se în fața noastră. „Ne facem sîesta? V-au năpădit amintirile? Puturoșilor, credeți că sînteți în țara sfîntă sau la sinagogă?”

O licărare fîrioasă ilumina ochii săi albaștri, dar se stînsă repede. Furia lui se risipea de îndată ce noi începeam să săpăm frenetic, privind numai pămîntul din fața noastră care se deschidea ca un abis imens și negru.

Edek ne scruta un moment, rîzînd, apoi, după ce urla niște înjurături obscene, se ducea să terorizeze pe alți tovarăși ai noștri, ceva mai încolo.

Pinhas nu mai dorea să spună nimic. Și nici eu. Copleșit, totul fusese spus. Nu mai era nimic de adăugat...

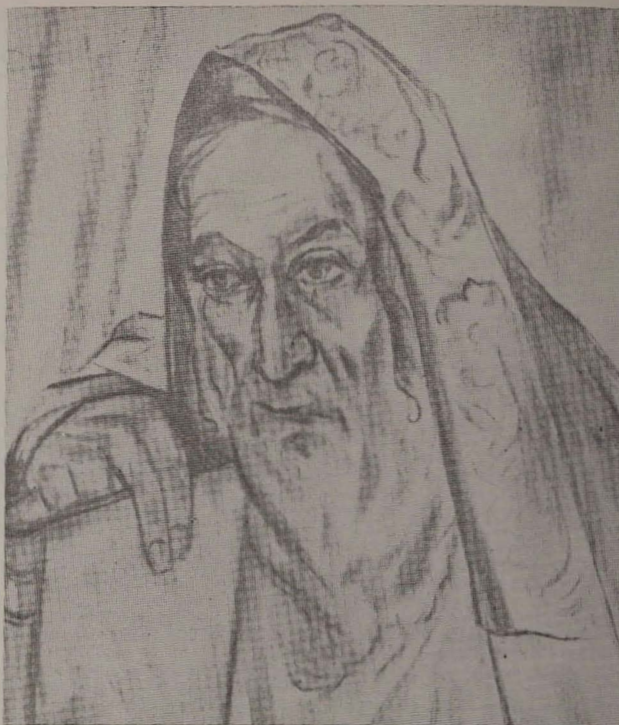
Între timp, șanțul de sub picioarele noastre creștea tot mai adînc și mai larg. În curînd capetele noastre abia se vor mai vedea de-asupra nivelului pămîntului. Brusc avui senzația stranie că săpăm un mormînt. Pentru cine? Pentru Pinhas? Pentru mine? Poate pentru a rămîne în amintirea cuiva?

Revenind în lagăr, constatarăm că acesta se afla într-o activitate febrilă: erau în curs pregătirile în vederea celei mai sacre și mai lungi zile a anului. Vecinii buncherului meu, un tată și fiul său, își vorbeau unul altuia pe șoptite. Unul spunea: „Să sperăm că apelul nu va ține prea mult”. Celălalt adăuga: „În răstimpul cit se distribuie supă, înainte de apusul soarelui nu va fi vreme de mîncare”.

Speranțele lor n-au dat greș. Apelul se făcuse repede, fără incident, fără întîrziere, fără comentarii. Șeful de grup împărțea cu grabă supă; cu grabă o înghițirăm. Alergai să mă spăl, să mă curăț. Cînd se întunecă, eram gata.

Cu zece zile înainte, în ajun de Roș Hașana, toți evreii din lagăr, chiar și kapo, ne adunam în careul de apel și ne făceam rugăciunea implorînd pe Dumnezeu lui Abraham, Ithac și Isaac să pună capăt umilirii noastre, să ne schimbe soarta, să rupă alianța cu călăul. Acolo am rostit cu toții kadișul, nu numai pentru cei morți, dar și pentru cei aflați încă în viață. Ofiterii SS și oamenii, cu infernalele lor mașini mitraliere pregătite, se înșiruiau, spectatori, de partea cealaltă a sîrmei ghimpate: nu făceau nici o încercare să ne împrăție.

De Kol Nidre nu ne-am adunat însă în acel careu de teama unei „selecții” care, în anii precedenți, transformase Ziua iertării într-o zi de doliu. Iom Kipur devenise atunci Tișa b'Av. Acum fiecare baracă adăporea pro-

pria sa sinagogă. Era mai bine așa. Mie însă îmi părea rău, căci Pinhas se afla în altă baracă.

Un rabin ungur oficia. Vocea lui îmi stăruie încă în amintire. Legenda spune că în ajun de Iom Kipur morții se scoală din mormintele lor și vin să se roage cu cei vii. Da, e adevărat, îmi ziceam acum. Auschwitz-ul confirmă legenda.

Cu săptămîni înainte, cei mai învățați dintre noi se adunaseră seară de seară în baraca noastră și au transcris, de mînă, pe hîrtie, cu trudă și migală, rugăciunile pentru marile sărbători. Așa că lagărul n-a fost lipsit de machzorim.

Cantorul cînta cu voce înaltă și noi repetam verset după verset. Melodia de Kol Nidre mi se părea anacronică, ireală, deși cu secole înainte fusese compusă în umbra mormintelor. Kol Nidre, ce glumă sinistrală! Nu făcusem nici un fel de jurăminte solemne pe care să avem a le revoca acum prin rugăciunea; totul era să cer, simplu, irevocabil.

Urmă apoi recitarea *Udvei* (mărturisirea). Și aceasta, de asemenea, mi se părea ciudată, ca să nu zic nejustă. „Așamnu, Bagadnu, Gazalnu. Ce? Noi? Noi am păcătuit? Impotriva cui? Noi am înșelat? Pe cine? Noi am furat? De la cine? Nu încăpea nici o urmă de îndoială că pentru prima oară de la crearea lumii victimele hoților și asasinatelor mai curînd și-ar fi sfîșiat de bună voie pieptul decît să ia asupra lor crimele călăilor lor. Căci dacă cineva, aici, era nevinovat și drept, noi eram aceia.

Renunțînd la plăcerile pămîntești, la tentațiile firești ale unei vieți libere, noi nu ceream nici bani, nici fericire, nici onoruri sau bogății, ci numai o bucată de pîine, o clipă de răgaz, rațiunea de a nu dispărea. Cu toate acestea, noi eram cei acuzați de păcate, de crime pe care nici unul din noi n-ar fi avut posibilitatea — și desigur — nici dorința de a le comite.

Dar poate că ne simțeam vinovați. Poate că în subconștientul nostru o voce încerca să ne convingă că aceste pedepse își au rațiunea lor, că le-am meritat; era preferabil să crezi într-un Dumnezeu sever, decît să nu crezi în nici unul. În situația în care ne aflam nu ne ridicam împotriva lui Dumnezeu și poporului Său, ci exclamam: „Tu verși sîngele nostru, Tu ai dreptate.”

Și eu mă uneam cu ceilalți cîntînd *Al chet șehatanu*. Mă declaram pur și simplu vinovat de a împinge lucrurile

pînă la absurd. Mă așteptam ca în orice clipă să fiu întrerupt de Stăpînul Universului care să-mi spună: „Ajunge, exagerezi!” Și atunci i-aș fi răspuns: „Așa este!”

Sunetul clopotului din lagăr ne întrerupsese rugăciunea. Paznicii noștri strigau: „Destul, la culcare, nu întreci măsura!”

A doua zi la lucru, Pinhas se dusese să sape cu un alt grup. Mă gîndii: Nu vrea să mîncîne în prezența mea. A treia zi s-a întors, cu fața și mai lividă, și mai suptă ca înainte. Avea moartea în suflet. Inima mi se zbătea să se spargă. Mă gîndeam: vrea să moară pentru că nu țineuse Iom Kipur...

Timp de cîteva ore am săpat cot la cot, fără a ne vorbi, fără a ne privi. De departe auzeam urletul sălbațic al Kapo-ului care în acea zi ni se părea și mai diabolic ca de obicei. La sfîrșitul zilei, în cele din urmă, Pinhas îmi spuse timid: „Am să-ți fac o mărturisire.”

Îl ascultam în tăcere. Bănuiam ce avea a-mi spune, același lucru ca în ajun de Iom Kipur. Căuta desigur felul cum s-o spună.

Pinhas tăcu îndelung, apoi, cu un zîmbet nespuse de impresionant, aproape copilăresc pe buze, continuă: „Să știi că am postit.”

Această surprinzătoare mărturisire mă umplu de uimire. Uluirea mea îl făcu să ridă.

„Da, am postit. La fel cu ceilalți. Dar nu pentru aceleași motive. Nu dintr-un spirit de resemnare, ci mai mult din dispreț. Știi, înainte de război, unii evrei îl sfidau pe Dumnezeu mîncînd de Iom Kipur; aici, postînd, ne-am făcut auzit protestul nostru.”

Cîteva săptămîni mai tîrziu m-a părăsit. Fusese victima unei „selecții”. Mi-a strîns mîna și mi-a spus: „Aș fi dorit să mor în alt fel și în altă parte; totdeauna am dorit ca moartea mea, ca și viața mea, să fie un act de credință. Cu atît mai rău că n-a fost să fie așa. Dumnezeu nu mi-a îngăduit...”

Cu toate acestea m-a rugat să spun kadiș după ce va muri (fapt ce s-a întîmplat trei zile mai tîrziu).

„Dar de ce vrei asta de la mine?” strigai.

„Oh, nu înțelegi? Singurul mijloc de a-l acuza aici pe Dumnezeu este să-l slăvești.”

Se depărta rîzînd. Și de atunci, nevrednicul de mine nu mai este în stare să ridă.

Șofarul în tradiția iudaică

An de an, la apropierea sărbătorilor din luna Tishri se face auzit sunetul șofarului, care vine să anunțe sfârșitul unei perioade din viața omului, a poporului, a lumii. Precum și începutul unei alte perioade. Această trecere iudaismul o vestește prin sunetul șofarului.

Să amintim, în treacăt, că inițial cuvântul *șofar* înseamnă țap, berbec, semnificație pe care cuvântul o are și în limba asiriană. Când, deci, vorbim de șofar, ar trebui să spunem: corn de șofar. Dar, pentru noi, șofarul nu are altă semnificație decât aceea de corn de berbec.

În vechime, șofarul era folosit pentru a aduna mulțimea, pentru a o îndemna la luptă, precum și pentru a înfricoșa pe dușman. Mai era folosit și pentru a anunța o interdicție sau o autorizație de natură religioasă. (Avoda Zara 40 a) și constituia, de asemenea, unul din instrumentele uzitate în serviciul tribunalului rabinic (Sanhedrin 7 b). Când trebuiau adunați cetățenii unei localități pentru ca aceștia să ia parte la o înmormântare se suna din șofar (Moed Catan 27 a). Se mai suna din șofar în ajunul zilelor de Sabat și sărbători pentru a anunța încetarea activității.

Ulterior s-au mai adăugat alte două ocazii de folosire a șofarului:

— cazuri de excomunicare din cadrul comunității (Cf. Kidușin 70 a);

— cu ocazia zilelor sacre din luna Elul, de Roș Hașana și la sfârșit de Iom Kipur.

Aceste împrejurări când se suna din șofar se găseseră semnalate în Biblie și în Talmud.

Biblia amintește de 72 ori tradiția sunării din șofar. Prima referire o găsim cu ocazia Revelației de pe muntele Sinai: „În ziua a treia au fost tunete și fulgere; un nor gros acoperea muntele și un sunet foarte puternic de șofar se auzea. Moșe vorbea și Dumnezeu îi răspundea printr-o voce” (Exodul 19,16). Faptul că șofarul este prezent în acest moment atât de important își are semnificația lui și i-a determinat pe mulți să-i atribuie acestui instrument o mare valoare religioasă. Momentul divin al Revelației este, de altfel, evocat în amănunt în rugăciunea a treia din Musaf de Roș Hașana.

Sunetul șofarului este obligator, după Tora, la fiecare 50 de ani, anul jubileului: „Luna a șaptea, ziua a zecea a lunii, în ziua de Kipur, veți face să se audă sunetul șofarului în întreaga țară. Veți sanctifica fiecare al cincizecelea an proclamând în țară libertatea pentru toți locuitorii săi. Anul acela va fi pentru voi jubileu, când fiecare se va întoarce la locul său, când fiecare se va întoarce la familia sa.” (Levitic 25,6). În acest text, Tora atribuie șofarului rolul de a proclama libertatea pentru toți locuitorii pământului.

În ce privește obiceiul de a suna din șofar de Roș Hașana, în Tora nu se află nici o indicație lămuritoare, astfel că semnificația lui se deduce din recomandarea cu privire la anul jubiliar.

În această privință, Maimonide scrie: „Tora indică în mod imperios să ascultăm sunetul șofarului în ziua de Roș Hașana, căci e scris: „Această sărbătoare este pentru voi o zi de reculegere. Șofarul, care trebuie folosit atât de Roș Hașana, cât și în anul jubiliar, este un corn încovoiat de berbec. Orice alt fel de corn e interzis. Dat fiind că în Tora nu se precizează în ce fel să se sune de Roș Hașana, deducem aceasta din textul referitor la jubileu. Astfel, regulile sărbătorilor de Roș Hașana decurg din aceea ale jubileului” (Mișne Tora, 1,1).

În cartea lui Iosua, șofarul joacă un rol hotărâtor în cucerirea Ierichonului și îl găsim menționat nu mai puțin de 13 ori. Din acest fapt rezultă importanța acestui instrument pentru desfășurarea luptelor, unde avea un rol psihologic de prim ordin. Iudeilor, sunetul șofarului le evoca momentul Revelației, simbolizând deci prezența lui Dumnezeu; în același timp, pentru dușman constituia un element de derută și descurajare (asemenea importanței ce se atribuie în războaiele moderne factorului psihologic).

Șofarul mai este menționat și în urmărirea lui Moab de către Ehud, în luptele din Midian; în luptele lui Amalec și ale fiilor Kedom-ului, în mobilizarea poporului de către Ghideon. Dar nu numai înaintea și în timpul luptelor se recurgea la sunetul șofarului, ci și în ziua victoriei: „Jonathan a omorât atunci pe cirmuitorul filistenilor, care era la Gheba. Saul vestise acest lucru filistenilor prin sunetul șofarului în toată țara.” (1 Sam. 13,3).

Căpeteniile militare recurgeau la șofar pentru a transmite ordinele, ca de exemplu, încetarea luptelor: „Joab sună din șofar și întreaga trupă se opri, încet urmărirea lui Israel și ei renunță să mai lupte” (2 Sam. 2,28).

Într-o perioadă ulterioară, când are loc întoarcerea din exilul babilonean, lângă Nehemia păștea un sunător din șofar: „Zidarii construiau avind fiecare sabia la sold, iar un trimbițaș (sunător din șofar) era lângă mine” (Nehemia 4,12). Aceasta pentru ca „În oricare loc veți auzi glasul trimbiței (sunetul șofarului), să vă stringeți și Dumnezeu nostru se va lupta pentru noi” (verset 14).

Așa dar, sunetul șofarului s-a făcut auzit în decursul Revelației lui Dumnezeu pe Sinai, iar mai târziu, în vremuri de restriște. Dar glasul său răsună și în zilele de bucurie: „Astfel David și toată casa lui Israel aduceau chivotul Domnului cu strigăte de bucurie și în sunetul șofarului” (2 Sam. 6,15). De asemenea, șofarul era utilizat și la proclamarea unui nou rege: „Absalom a trimis soli către toate triburile lui Israel cu acest mesaj: Cînd veți auzi sunetul șofarului, să știți: Absalom a fost proclamat rege al lui Israel” (2 Sam. 15,10). La fel: „Acolo, Zadoc preotul și Natan profetul îl vor consacra rege al lui Israel. Veți suna din șofar și veți spune: Trăiască regele Salomon” (1 Regi 1,34).

Se pare, de altfel, că și un simplu particular se putea servi de șofar cînd efectua un act public important, căruia îi conferea în acest fel o solemnitate deosebită: „Dar era acolo un mișel, pe care-l chema Șeba, fiul lui Bicri. El sună din șofar și proclamă: Noi n-avem nimic cu David! Cu feciorul lui Iseai nimic de împărțit. Israeliti, fiecare la cortul său!” (2 Sam. 20, 1).

Un loc cu totul deosebit ocupă șofarul la profeți: el devine un instrument de proclamare, exact așa cum fusese în momentul Revelației. Astfel Isaia aduce mesajul divin în mijlocul vrajbei care macină regatele din Orient, pronunțînd: „Voi toți, locuitori ai pământului, când se va ridica flamura pe munte, uitați-vă, cînd va suna șofarul, ascultați!” (Isaia 18,3).

Isaia, de altfel, adaugă șofarului calificativul de „mare”. Acest sunet al „marelui său șofar” constituie un îndemn la întoarcere, care se adresează fiilor lui Israel, risipiți în acea epocă prin Asiria și Mitram. „Și în ziua aceea se va suna din marele șofar și cei pierduți prin țara Asiriei vor reveni și cei împrăștiți în Mitram se vor închina Domnului, pe muntele cel sfînt la Ierusalim” (27,13).

În cele din urmă, Isaia utilizează șofarul ca simbol al unei voci puternice care anunță mustrarea și pedeapsa: „Strigă din toate puterile și nu te opri, dă drumul glasului să sune ca un șofar și spune poporului meu ce păcate are, iar neamului lui Iacob fărâdele-gile sale.” (58,1).

Pentru Ieremia șofarul anunță bătaia prin care Babilonul va pune capăt existenței regatului lui Iehuda ca stat independent. „Vestiți în Iehuda, proclamați în Israel și trimiteți solie. Sunați din șofar în toată țara, strigați din toate puterile și ziceți: Adunați-vă ca să intrăm în cetățile cele întărite!” (4,5). „O, pieptul meu! „O, pieptul meu! O, inima mea! Cît mă zbucium! O, pereți ai inimii mele! Inima mea zvonește și nu poate avea tihnă! Căci sunet de șofar aud și zarvă de război” (4,9). Cîtă vreme vom mai vedea steagul bălăcii și vom mai auzi sunetul răscolitor al șofarului?” (4,21).

Ezechiel menționează șofarul o singură dată, în cap. 33, considerîndu-l un simbol al profetului, ca aducător al mesajului divin către popor: „Fiul omului! Graiește fiilor poporului tău și le propovăduiește: Cînd voi porni sabie împotriva unei țări și locuitorii țării vor lua pe cineva dintre ei și-l vor pune strajă. Și cînd va vedea sabia venind împotriva țării, va suna din

șofar și va vesti poporul. Dacă cel care aude glasul șofarului nu se ostenește să-i dea de veste, ci sabia vine și-l ia pe neașteptate, singele aceluia să fie pe capul lui. Dacă cel ce a auzit glasul șofarului nu s-a grăbit să-i dea de veste, singele lui să fie pe capul lui, iar cel care a dat de veste și-a mintuit sufletul. Străjerul care vede că vine sabie și nu sună din trimbiță și nu vestește poporul și sabia vine și ia fără de veste pe vreunul, acela va fi nimicit pentru fărâdelegea lui, iar singele lui îl voi cere din mina străjerului. Dar eu te-am pus pe tine, fiul omului, străjer peste neamul lui Israel, și dacă vei auzi vreun cuvînt din gura mea, dă-i de veste.”

Ca și Ezechiel, Ozeia utilizează noțiunea de șofar pentru a atrage atenția asupra primejdiei iminente: „Sunați din șofar la Giva, din trimbiță la Rama, ridicăți lumea în picioare la Bet-Aven! Băgați groaza în Veniamin!” (5,8). El mai folosește șofarul și ca simbol al unei voci puternice: „Sună din trimbiță!... Întocmai ca un străjer la templul Domnului, fiindcă au călcat legămîntul meu și au păcătuit împotriva legii mele.” (8,1).

Și profetul Joel cere să se sune din șofar pentru a se anunța ziua de Domnului: „Sunați din trimbiță în Sion, strigați din răspuri în muntele cel sfînt al meu, ca să se cutemure toți locuitorii țării, fiindcă vine ziua Domnului. Iată, ea este aproape!” (2,1).

Folosirea șofarului în vreme de război rezultă și din textele lui Amos (2,2): „De aceea voi pune foc în Moab, ca să mistuie palatele din Cheriot. Și Moabul se va sfîrși în larmă, în țipete și în sunetul șofarului.” Același profet îl menționează și ca instrument ce seamănă groaza în mulțime: „Oare sună trimbiță în cetate fără ca poporul să se înspăimînte? Oare se întîmplă vreo nenorocire în cetate fără să fi fost de la Domnul?”

Profetul Sofonie descrie ziua de apoi, ziua cea mare a judecării divine, în felul următor: „Zi de urgie este ziua aceea, zi de strîmtoare și de jale, zi de pustiere și de prăpăd, zi de întineric și de beznă, zi de nouri și de negură! Este zi de trimbiță (șofar) și de urlet de război împotriva cetăților și a turnurilor înalte.” (1, 15–16).

În profeția lui Zaharia, în sfîrșit, i se atribuie șofarului o măreție și mai mare. Acum șofarul atinge caracterul sublim pe care-l avea în ziua Revelației pe muntele Sinai, devine instrumentul de care însuși Dumnezeu se folosește: „Și Domnul se va arăta deasupra lor și săgețile lui vor licări ca fulgerul și Domnul Dumnezeu va suna din trimbiță (șofar) și va porni în vijelia de la miazăzi.” (9,14).

Trecînd la hagiografi, găsim șofarul menționat în Psalmi într-un mod deosebit de interesant, care ne permite să completăm funcțiile și sensul pe care l-a căpătat în decursul timpului. În psalmul 47 (6) se spune: „Dumnezeu se ridică în înălțimi, printre aclamații, Eternul, în sunetul șofarului.” În psalmul 81 (4) citim că șofarul era sunat la fiecare început de lună nouă (Roș Hodes). E drept că învățătii au restrîns sensul acestui verset la Roș Hodes Tishri.

Șofarul revine de două ori în Psalmi ca instrument de gloriecare a numelui Atotputernicului: „Faceti să răsunete sunetele trimbițelor și ale șofarului în fața Regelui Etern” (98,6), „Lăudați-l în sunetele triumfale ale șofarului” (150,3).

În cele din urmă, în Cronici (II, 2,15 și 14) șofarul, însoțit de trimbițe, face parte din ceremonialul făgăduielor: „Cu voce tare ei au făcut jurămînt lui Dumnezeu, în sunete de trimbițe și de șofar.”

Din exemplele de mai sus se vede că în Biblie, șofarul avea funcții numeroase și

variate. Unele din aceste funcții sînt de ordin religios și spiritual și sînt în strînsă legătură cu serviciul divin, nu numai în legătură cu Roș Hașana. Totuși, sunetul șofarului de Roș Hașana rezumă și întrunește în el multitudinea funcțiilor semnalate în Biblie. Legătura dintre ele este exprimată într-un fel clar și precis de Rav Saadia Gaon în lucrarea sa „Emunot vedot”. El ne spune că zece sînt rațiunile pentru care Creatorul ne-a cerut să sunăm din șofar de Roș Hașana:

1. Roș Hașana este aniversarea primei zile a Creației. În această zi Dumnezeu a creat Universul și a devenit Stăpînul său suprem. Oare regii mai mărunti nuși proclamă și ei aniversările prin sunet de trimbițe? La fel procedăm și noi cu privire la suveranul nostru, Creatorul, lăudat fie numele Său.

2. Roș Hașana este prima din cele zece zile de penitență, iar sunetul șofarului ne cheamă să ne întoarcem către Dumnezeu. El mai servește și ca avertisment: c momentul să ne căim, altminteri vom avea de suportat consecințele păcatelor.

3. Sunetul șofarului reduce în amintire momentul Revelației lui Dumnezeu pe muntele Sinai.

4. Ne amintește de cuvintele profeților noștri, comparate cu sunetul șofarului.

5. Ne amintește distrugerea Templului și sunetele trimbițelor dușmane. Șofarul ne îndeamnă să-i cerem Atotputernicului reconstruirea sanctuarului său.

6. Șofarul ne amintește, de asemenea, de sacrificiul lui Ithae.

7. Ne inspiră în același timp și frica și adorarea lui Dumnezeu.

8. Ne întoarce gîndul la Ziua marii judecări.

9. Trebuie să ne facă să ne gîndim la stringerea laolaltă a poporului risipit și să ne facă să dorim realizarea acestui moment.

10. În sfîrșit, șofarul e menit să inspire în sufletele noastre credința în minuire. Saadia adaugă un motiv pentru sunetul șofarului, anume aniversarea creării lumii, motiv care nu este amintit decît în treacă în Biblie. El mai adaugă și motivul chemării la căință, deși acesta este de fapt extinderea unei funcții cunoscută de Biblie. În același sens trebuie înțeleasă și evocarea distrugerii Templului și referirea la minuire.

Mai rămîne evocarea sacrificiului lui Ithae, care a devenit motivul esențial și central al sunetului șofarului de Roș Hașana. Nenumărate sînt, în adevăr, rugăciunile ce se rostesc înainte de sunetul șofarului și toate se referă la acest eveniment. Legătura dintre sunetul șofarului și sacrificiul lui Ithae este precizat de acest text din Geneza 2,2: „Abraham, ridicîndu-și ochii s-a uitat și iată în dosul său un berbec care se prinsese cu coarnele într-o leasă de măr-cini. Și s-a dus Abraham, a luat berbecul și l-a adus ardere de tot, în locul fiului său”. Deci coarnele de berbec sînt acelea utilizate ca șofar, acesta devenind simbolul zilei de Roș Hașana și punctul esențial și central al „zilelor înfricoșătoare” din luna Tishri. Nici un moment, chiar și în timpul persecuțiilor și al primejdiilor, evreii n-au pregetat să practice acest important ritual. Poetii l-au cîntat în nenumărate Pituit. Mi-drașul, subliniînd că în limba ebraică cuvîntul șofar e alcătuit din aceleași litere cu care se scrie verbul a înfrumuseța, a ameliora, ne învață: „Cel Sfînt, binecuvîntat fie El, spuse copilor lui Israel: Dacă vă veți îmbunătăți purtarea, mă voi purta și eu cu voi ca sunetul șofarului care se deplasează de la un capăt la celălalt al acestui instrument: mă voi deplasa de pe tronul dreptății pentru a mă așeza, în favoarea voastră, pe tronul miliei”.

stiri

TRADUCEREA BIBLIEI

Biblia continuă să ocupe locul de frunte pe lista cărților traduse în diferite limbi. „Index Translationum”, publicația Unesco, arată că în anul 1967 cartea cărților a fost tradusă în 197 limbi și dialecte vorbite în toate continentele.

MANUSCRISE EBRAICE

Savanți francezi și israelieni lucrează în colaborare la alcătuirea unui repertor complet al manuscriselor ebraice inedite care se găsesc în diferite biblioteci și muzee.

BIBLIA ILUSTRATA DE DALI

Editura italiană Rizzoli pregătește o ediție a Bibliei cu 105 ilustrații de Salvador Dali.

„VIOLONISTUL PE ACOPERIȘ” LA HAMBURG

La Hamburg a avut loc premiera operetei „Violonistul pe acoperiș” inspirată din cartea lui Salom Alehem „Te-ve lăptarul”. Rolul principal îl deține actorul israelian S. Rodensky. Spectacolul se bucură de mare succes.

FILM CU SUBIECT EVREIESC

Regisorul Claude Berri a terminat recent filmul său „Mazel tow!” inspirat din viața tradițională evreiască. În principalul rol feminin apare actrița Elisabeth Wiener.

„BIROBIDJANER STERN”

În Birobidjan (U.R.S.S.), unde trăiesc actualmente 15 000 evrei, apare un ziar în limba idiș „Birobidjaner Stern”. Ziarul apare de 3 ori pe săptămână.

IN MEMORIA MARTIRILOR

La Paris a avut loc o adunare solemnă în memoria celor 30 000 evrei care în iulie 1942 au fost deportați de ocupanții nazisti în lagărele Drancy și Auschwitz, unde au pierit de moarte de martir.

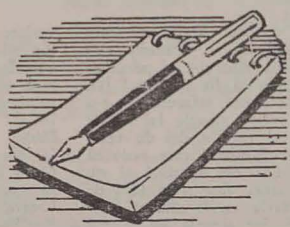
Adunarea a fost organizată de Federația foștilor deportați. Vorbitorii au chemat la vigilență și au cerut ca toți acei care s-au făcut vinovați de crime de război să fie judecați și pedepsiți.

CUM A FOST DESCOPERITA ASCUNZĂTOAREA LUI EICHMANN

La Frankfurt a încetat recent din viață dr. Fritz Bauer care a deținut înalta funcție de procuror general al R.F. a Germaniei. Așa cum relatează ziarul *Maariv*, dr. Bauer a fost acela care a informat autoritățile israeliene despre locul unde se ascundea criminalul nazist Adolf Eichmann. Grație acestei informații, a putut fi prins și judecat la Ierusalim.

JUBILEUL UNUI ANSAMBLU CORAL

Obștea evreiască din Copenhaga a sărbătorit jubileul de 55 de ani al formației corale „Hazzamir”. Cu acest pri-

lej a avut loc un concert festiv alcătuit din bucăți muzicale ebraice și evreiești.

Anul trecut, corul a întreprins un turneu în Suedia.

ÎMPOTRIVA DISCRIMINAȚIEI RASIALE

În parlamentul belgian a fost introdus un proiect de lege care pedepsește orice fel de discriminare rasială a cetățenilor.

„MANASE” ÎN LIMBA EBRAICĂ

„Manase”, piesa lui Ronetti Roman, a fost tradusă în limba ebraică și tipărită la Tel Aviv.

COMUNITATEA DIN LEEDS

Comunitatea din orașul englez Leeds a sărbătorit recent 128 de ani de existență. Istoria acestei comunități se confundă cu istoria templului din Belgrave street, ce a fost ridicat în anul 1877.

CONFERINȚA COMUNITĂȚILOR LATINO-AMERICANE

Între 26 și 30 octombrie a.c. se va ține conferința comunităților din țările latino-americane. Printre oaspeții de onoare se vor afla d-nii Nahum Goldmann, președinte și Gerhard Riegner, secretar general al Congresului Mondial Evreiesc.

PROBLEME COMUNE

Revenit recent dintr-o călătorie în Europa, d. Bertrand H. Gold, vice-președintele Comitetului Evreiesc American, a declarat că în fața comunităților evreiești din America și Europa se pun în prezent multe probleme comune în domenii ca cel religios etc. De o importanță primordială pentru comunitățile de pretutindeni — a spus d-sa în continuare — este de a înțelege și a aplica învățămintele istoriei în practica de fiecare zi.

CĂRȚI RARE

În cadrul unei licitații publice au fost vândute la Londra câteva cărți rare ebraice. Printre ele un dicționar ebraic din anul 1485 — cel mai vechi dicționar ebraic — o carte cuprinzând comentarii la Tora, tipărită în secolul al XV-lea etc.

REVISTA „SALOM”

La Buenos Aires apare o revistă pentru copii în limba ebraică, „Salom”. Publicația, bogat ilustrată și cu un conținut atrăgător, a intrat în cel de al V-lea an de apariție.

STUDIU DESPRE LITERATURA IDIȘ

O valoroasă lucrare despre literatura idiș contemporană a apărut recent la New York. Cele peste 500 pagini ale cărții, scrisă în limba engleză, oferă cititorului o imagine cuprinzătoare a diferitelor curente și tendințe ce caracterizează creația literară în limba idiș.

EVREII DIN R. F. A GERMANIEI

Într-o convorbire cu reprezentanții presei, d. dr. Heinrich Van Damm, secretar general al Federației comunităților evreiești din R. F. a Germaniei a arătat că numărul membrilor acestor comunități se ridică la 27 000.

Înainte celui de al doilea război mondial, numărul evreilor din R. F. a Germaniei a fost de 500 000.

CINTECE EVREIEȘTI ÎN AMERICA LATINĂ

Cântăreața de folclor evreiesc Zepora Waldman a întreprins un turneu de concerte în mai multe țări din America latină. Ea a concertat cu succes în Mexico, Columbia, Guatemala, Honduras, Jamaica, Ecuador, Peru și Chile.

ISTORIA EVREILOR DIN AUSTRIA

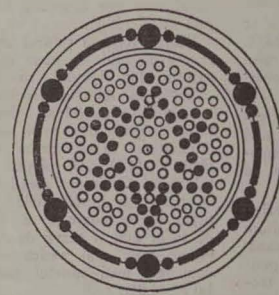
La Londra a apărut o istorie a colectivității evreiești din Austria. Lucrarea este opera unui colectiv de specialiști și înfățișează contribuția adusă de evreii austrieci la dezvoltarea economică, științei și artelor din țara lor de origine.

ÎN MEMORIAM

La Salonic (Grecia) a avut loc o adunare solemnă în memoria martirilor acestei comunități. Înaintea celui de al doilea război mondial trăiau în acest oraș 56 000 evrei. Cotropitorii nazisti s-au purtat cu deosebită cruzime din primele zile ale ocupației, apoi i-au deportat în masă pe cetățenii evrei. Cei mai mulți și-au aflat sfârșitul în camerele de gaze de la Auschwitz.

În prezent, obștea din Salonic numără doar o mie de oameni. În întreaga Grecia numărul evreilor nu depășește 5 mii.

La adunarea solemnă de la Salonic au luat parte și reprezentanți ai comunităților evreiești din Iugoslavia, Franța, Israel, S.U.A., R. F. a Germaniei, Spania și Olanda.

COMEMORAREA LUI SALOM AȘ

Asociația scriitorilor evrei din Anglia a organizat la Londra o adunare comemorativă pentru a cinsti memoria scriitorului Salom Aș de la moartea căruia s-au împlinit recent 11 ani.

Scriitorii din Israel, S.U.A. etc au comemorat și ei această dată.

CEA MAI VECHE SINAGOGĂ DIN LUME

Sinagoga „Ben Ezra” din Cairo, clădită în anul 25 al erei noastre este cel mai vechi lăcaș de rugăciune mozaic din lume. Obștea evreiască din acest oraș numără în prezent 300 membri.

EVREII DIN MAROCUL SPANIOL

În Marocul spaniol există o mică obște evreiască de 4 000 suflete. Primii evrei s-au stabilit pe acele meleaguri în anul 1492, venind din Spania, pe care au trebuit să o părăsească din pricina închiiziției. Obștea întreține bune legături atât cu populația spaniolă cât și cu cea arabă.

JUBILEUL UNEI ȘCOLI

Școala „Zalman Reisen” a comunității evreiești din Buenos Aires și-a sărbătorit recent jubileul de 40 de ani. La recepția organizată cu acest prilej au luat parte foști și actuali elevi, cadre didactice, precum și alte categorii de intelectuali.

CONDAMNAREA UNUI CRIMINAL DE RĂZBOI

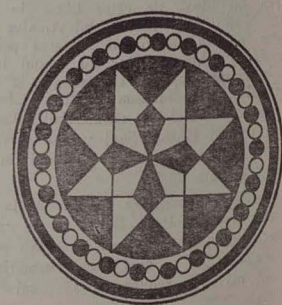
Tribunalul din Hamburg l-a condamnat la închisoare pe viață pe fostul ofițer S. S. Wilhelm Rosenbaum, al cărui proces a durat mai multe luni. Acuzarea a reușit să facă dovada incontestabilă că Rosenbaum a participat personal la exterminarea unui mare număr de evrei din teritoriile ocupate în anii războiului.

BULETIN AL LIMBII IDIȘ

La New York și-a început apariția „Buletinul limbii idiș”, publicație trimestrială lingvistică. Colaborează filologi și alți specialiști în științele lingvistice.

„ECUMENISM LA BUCUREȘTI”

Sub acest titlu, revista „World Jewry” din Londra, publicație a Congresului Mondial Evreiesc, a inserat în ultimul ei număr un amplu reportaj despre festivitățile ce au avut loc la București cu prilejul împlinirii a 20 de ani de la instalarea d-lui dr. Moses Rosen ca Șef rabin al cultului mozaic din România. Este subliniat spiritul de înțelegere și prietenie sinceră între conducătorii tuturor cultelor, precum și participarea acestora la festivități. Reportajul este ilustrat de numeroase fotografii.

stiri

מעסאזש

פון די מנהיגים פון די רעליגיעזע קולטן פון דער סאציאליסטישער רעפובליק רומעניע צום גאנצן קלער און גלויביקע, אין שייכות מיט דער דערקלערונג וואס ס'האט אנגענומען די גרויסע נאציאנאל פאראמלונג אין דעם טאג פון 22-סטן אויגוסט 1968

איין ראטען פון א פאראמלונג וואס איז פארגעקומען דעם 23-סטן אויגוסט 1968, האבן די מנהיגים פון די קולטן פון דער סאציאליסטישער רעפובליק רומעניע זיך געווענדעט מיטן מעטאט וואס מיר פארענטלעכן זיידערס.

ניע, דר. דוד משה רוזן, איז איר אויסלאנד, איז ביי דער פאר-אמלונג געווען אונזערע און נאמען פון דעם יידישן קלי-פודש און מאסיים, הער עמיל שטעטער, גענעראל סעקרעטאר פון דער פערדראציע פון די יידישע קהילות.

די סאציאליסטישע באקאנט, זענען און די לעצטע מעג פארגעקומען אין דעם שכינתויק און פריינט לעבן לאנד, אין דער מעכעלפאראטישער סאציאליסטישער רעפובליק, געשעענישן וואס פולן און מיט וואס אלע מענטשן פון גוטן ווילן און אין דערעלבער מאס אויך די רינער און די גלויביקע פון די רעליגיעזע קולטן פון אנדערע לאנד. די רעליגיעזע ווייטקעטע מעשים, זענען פארגעקומען דורך דעם אריינמארש פון די ארמעיען פון פינף סאציאליסטישע לענדער אויף דער טעריטאריע פון שטעכעלפאראטיק, וועלכע האט נישט פאראן דעם קיום פון קיין שום אנדערע לאנד.

דאס רומענישע פאלק און זיינע מנהיגים האבן איר דורך די דאזיקע טאגן זענען געבראכן געווארן די וויכטיקע פרינציפן און די באזונדערע צווישן די פאלקער, ווי: סאמענעמען און נאך ציאנאלע אומפאטענציעס, נישט אריינמישונג אין אנדערע קעניגס פון אן אנדערע מלוכה, בלייבע רעכט פאר אלע פעלקער, גרויסע צי קליינע, קעניג זייטן רעספעקט און צוואמענארבעט. וועלכע דארפן הערשן צווישן מענטשן און צווישן פעלקער. די דאזיקע פרינציפן דורך וועלכע ס'ווערן בא-וואקסן דער שלום און די וויכטיקייט אויפן איינ-פאליטישן קאנטענענעס און אין דער גאנצער וועלט, זענען אויפגעבן קלאר פארשטאנדען געווארן אין דער דערקלערונג וואס ס'איז אנגענומען געווארן פון דער גרויסער נאציאנאל פאראמלונג פון דער סא-ציאליסטישער רעפובליק רומעניע, דעם 22-סטן אויגוסט 1968.

אזעלכע בלייבנדיגע פאנאן אויך דעם געמינע-וואסן יסוד פון די רעליגיעס אין צענטעסירטע שטעט, פון די שמיטה'ן, שטייען און שטאנן די אחריות פארן פארוויקלעכן זיין אין מענטשעלעך לעבן, נאר אויף דעם אופן ברענגן מיר אנדערע ביישטייער צו דעם מקיים ווערן פון דעם הייליקן רצון פון גאט, דער בורא פון אלע מענטשן: פריי, ברידער, מיטגלידער פון דערעלבער משפחה.

ינסטיטוציאן, פארארדן פון דער רומענישער קיר.

מארגאן, רוימיש-קאטאלישער בישאף פון אלבאניא.

אנוסטין פראנציש, פארשטייער פון דעם בוקארעשטער רוימיש קאטאלישן אייבשטאט.

פרידריך מילער, בישאף פון דער לוסערנער-עוואנגעלישער קיר.

לאדיסלאו פאפ, בישאף פון דער רעפארמאטער קיר פון טראנזילאניא.

יוזף נאנא, בישאף פון דער רעפארמאטער קיר פון קלוזש.

גיארגע ארגאן, בישאף פון דער לוסערנער-עוואנגעלישער קיר.

קיש אלעקסא, בישאף פון דער אונגארישער קיר.

דיאריא מאדריקא, בישאף פון דער ארמענישער קיר.

יאטאסא טימאטע, בישאף-פארשטייער פון דער מיטראפאליע פון אלבאניא, פון אלבאניא, פון דעם סערבישן ארמאטאקאטישן וויקאריאט פון מיטראפאליע.

עמיל שטעטער, גענעראל סעקרעטאר פון דער פערדראציע פון די יידישע קהילות.

מוזשי יאקוב משהמט, שפע פונעם מוסלעמאנישן קולט.

וויטאס טעלעאן, פרייזידענט פונעם קריסטלעכן באשפאטישן קולט.

מאקסימ גיאן, פרייזידענט פונעם אדווענטיסטישן קולט — דער זיבעטער מאג.

באקאן פאטער, פרייזידענט פונעם פאנאמאנישן קולט.

גאנדי גאנדי, דער ערשטער דעלעגאט פונעם קריסטלעכן קולט לויט דער עוואנגעליע.

דעם 23-סטן אויגוסט 1968.

ידיעות

שולן און בתי מדרשים אין בוקארעשט

די בוקארעשטער יידישע קהילה איז מורע אויך דאס יאר וועט מען ראווענען ימים נוראים אין פאלגנדיקע שולן: די ביי-שול (ב.ס. ווינער גאס); דאס ספרדישע טעמל (באנא-מאראשע גאס); די גרויסע שול (אראמאקע גאס); די מלכים שול (בראווה גאס); הארות קורש, פראטעסטאן און א.ב. זיכר, אלע דריי און מאסלאו גאס; באראן הירש (בראדווי גאס); קרענינא (מאנעאן גאס); אויסטארו (אנדערע בארעאנו גאס); די בלעכערישע שול (וואסיע קערלאוו גאס); ישיבת מנחם (אפענא גאס); בית המדרש ישי (מאשילא גאס); וואנענא (דאראס שטעטלעך גאס); זכרון יעקב (פאטעריא גאס); פועלי צדק (קאנשעטריא גאס); ראשיה דעת (אנטיס גאס); אוויק מיליע (ווענעפאר גאס); הכרי תהלים (רוינעו גאס); קוויטא (רעטשעבאל גאס); פאשקאנער קלויז (ווינענער גאס); פאשקאנער גאס); אונדער-פאטעריא (מאשילא גאס).

באראטונג ביי דער יאסער קהילה

אָנווייז זינדט געשטעמבער, האָט הער עמיל שטעטער, געטראקט סעקרעטאר פון דער פערדראציע פון די יידישע קהילות פון רומעניע. באזונדער די יאסער קהילה, ביי דער געלעגנהייט איז פארגעקומען א באראטונג און וועלכע ס'האבן זיך באטייליגט די מיטגלידער פון דער קהילה-אגאנצירונג, כלי קודש, גאס פון די שולן א.א.

אין דעם ראש האָט מען אינשטאלירט דעם פארמאציטט מען קויפמאן אלס פערזענלעכע פון דער יאסער יידישער קהילה.

הער עמיל שטעטער האָט געווינטשן דער נייער אָנפירונג הצלחה אין איר עמקייט, און האָט אָנגעוויזן וועלכע דאָרפן זיין די אָבעק-טיילן פון דער קהילה אין דעם איצטיגן פערטאג. ס'האָבן נאָך גענו-מען דאָס וואָס די הערן: הרב באריד, סאטאר, פערזענלעכע פון דער גרויטער שול און קניס, דער גבאי פון דער שול קאהאנע.

הרב ד"ר צבי הרנבי בנוגע לקברו של הגאון מלבי"ם זצ"ל בקיבוץ

(שנת השמונים וחדש לחולת א' ד"ה תרמ"ט)

רנני בריה"מ וארצות הדיסקי רשית העשית, מכובד א.ס.)

התעוררה בעיית קברו של הגאון מלבי"ם זצ"ל שנקבר לא בלוקיאנבוקה, אלא בית הקברות מלבי"ם. היתה גורסה ששם חסידו אוהו בית הקברות תישן, לאחר תרצה. הועברו ע"י מותו לבית"ק בלוקיאנבוקה. פניהו לרבה שמוסקוב, הגוי"ל ליון של"מ, ובקשתו לברר את הרבה, כי לוא נמצא קברו של הגאון מלבי"ם בלוקיאנבוקה, חיינו וכול לגורם לרשית להע-כיר לישראל, הרב ליון של"מ מותר לקיבוץ אשר חקר דברו וקבע באופן מוחלט, שלא הועברו עצמות הגאון מלבי"ם זצ"ל מבית"ק הישן ללבי"ם החדש, אלא נשאר זכר — גרסה, נספח נבנה.

וסיפור אזהרה קיבוץ, שה-גאון מלבי"ם זצ"ל ביקש לפני מותו שיבדקו על קברו קר

דברי תורה

ה"ל על שאלת משה רבנו ע"ה "מי אנכי, כי אדבר אל פרעה?" (שמות ג, יא) כי תבונה היחה בשאלתו, וזו אומצית את כליו נמסרתי, באיזה זכות יוצאים יוצאים מצרים.

הוא הנשמה, הגוף הוא רקללוב, ובשאלתו ממהם האדם את נשי-מחו והוא חוטא לעצמו, אדם תראשו תבין שחטא בבלעיים: נגד הקב"ה (שציות עליו ילא יאכל) ונגד עצמו, נגד נשמתו יאלונבה מחמת לכאס הכבוד. אבל לא הכיר בחטאו שבין אדם לחברו, כי לא היה שום אדם בעולם מלבי"ם. זו היתה דעתו של אדם. כך הוא חשב, אבל באמת חטא גם בין אדם לחברו, לכל האדם דע שום כל הדרות, כי בחטאו נבזר על כל העולם אחריו ביעת אפס... וקין וררר... בעצב תלדו בני... היוצא מזה, אדם לא ראה קד מוניים מהאדם את השלישי, וכך שבין אדם לחברו לא ראה. וכך כבד מונכים דברי המדרש פליאה חל"ל.

ולוח הכתוב, אולי, גם הכינא שאמר ג' מיני תשובות על ג' מיני חטאים: שוכת ישראל, על אלו שבין אדם לחברו; וע"ה, על אלו שבין אדם למקום; וז"ל, על חטאיו של אדם לחברו, וכך כבד מונכים דברי המדרש פליאה חל"ל.

(הרב) שמואל זלמן שטרנרין הי"ד — שטרנרין, בספרו "סיוע בפרד"ס ח"א"

ליוה"כ

במדרש: "שחורה אני ונאח" (יש"ש, אה), שחורה אני בכל ימות החול וכו', שחורה אני בכל ימות השבת ונאח אני ביום השבת וכו', ע"פ"ל שם שאמר

מעסאזש

פון רב הכולל דר. דוד משה רוזן שליט"א

(הפסד פון וייס 11)

אמנה און פון ווייליטאט. אין וועלכן אונדזער ארבעט האט באקומען איר ישר דורך די יבחים אין די אנערקענונג פון אונדזער ברודער פון אלע עקן וועלט. די פארבינדונג און די ליבע צווישן די מיט-לעבנדיקע קולפן אין אונדזער היימישלאנד. די סאציאליסטישע רעפליקס רומעניע, האָבן זיך נאָך מער פארפּעסטיקט.

אין דעם יאר וואָס איז פאַרביי, האָט די יידישע באַפֿעלקערונג פון דעם ראַיִאָן לאַנד געאַרבעט מיט התמדה און געטרוינקייט אויף וויערע ארבעטס־פלעצער, פאַר דער פּראָפּער ריטעם און אויפֿבאַן פון רומעניע, וואָס פיר זענען בירגער מיט גלויבט רעכט און פליכטן ווי אלע אנדערע, און ווי מיר געניסן פון דער מיר גרויסן זיך, בכּן, כּעזרת השם, צו שרייבן אַ ניי קאפיטל אין ספר החיים. דאָס

ספר, דאָס געטריבענע וואָרד, בלייבן אויף ווייטער סימבאָל פון אונדזערע אירעאלן. ווען מיינע וועט קומען — זאָגט אן אלטע יידישע פּאָליטיקענער — וועלן מיר, די סאציאליסטישע פּאַרטיי, אַקעגן ניין דעם וואָס ישעאלט פאַר מיר זיך די צייטן ווען ס'וועלן מקוים ווערן די יעדעס מענטשלעכע שטערן בונגען. און אונדזער וועט וועט אונדז פירן אויף אַ בריק, אָבער נישט אויף קיין איי זענער, נישטע אויף אַ פאַררעכער. די דאָ-ויסע בריק וועט זיין פעכטער פון אלע.

אויף דער דאָזיקער פאַרזענער בריק, גייט דאָס עס הספּד צו אַ ניי יאָר, צו אַ ניי קאפיטל, יידי רצון און ראָס דאָזיקער יאָר זאָל זיין פאַרשריטן בנספר חיים טובים, בספּר נאולה וישועה, אמן.

מיט דער טראַדיציאָנאַלער ברכה

פון

לשנה טובה בכתבו

דר. דוד משה רוזן

רב הכולל

און יום ראש פון דער פערטראַדיציע פון די יידישע קהילות פון דער סאציאליסטישער רעפליקס רומעניע

אין אונדזער אַ פאַרקיין-נו-מער האָבן מיר געשריבן וועלן „די אַפּריל הייזער פון דער פּערטראַדיציע“ און האָבן געזעט וועלן די געשריבענע וואָס מיר האָבן געהאַט מיט אייניקע מענטשן וועלכע האָבן דאָרט פאַרבראַכט זייער אורל. יב און פון די בריוו וואָס מיר האָבן באקומען אין דער הויז.

איצט ווען די אַפּריל הייזער האָבן זיך געשלאָסן און דער שרייבער פון די דאָזיקע שו-רות דארף זיך נישט פאַררופן אויף פרעמדע עריות, וויל ער געצוּם האָט פאַרבראַכט זיין אורליב אין קריסטיאן, וועלן מיר שילדערן אין קורצע וועג מער וויאזוי ס'קומט פאַר, אומגעפער, אן אורליב אין אן אַפּריל הייז פון דער פערדע-דאציע.

אין דעם צייט־אָפּשייט ווען מיר האָבן זיך דאָרט געזען, נען, האָבן מיר געהאַט דאס פאַרנעמען צו האָבן צווישן אונדז דעם חשבון געלערנט און — כאָטש שוין אין מיטער לעמער, ביז הונדערט און צוואַנציג יאָר — כסדר אקסי-וון פּראָפּערטאָר שמואל אייזנ-שפּאט פון ישראל מיט זיין פרוי. ער איז פון פריער יונג געזען אקטיוו אין געזעלשאַפֿט-לעבער, ליטעראַרישער און וויסנשאַפֿטלעכער ארבעט אויף דעם יידישן ארבעטס־פּערדע-דאציע האָט אָנגיבן גענומען אין

אין דער פערטראַדיציע אַפּריל-הויז קריסטיאן-בראשאַוו

דער פּערטראַדיציע שפּראַך-קאָמפּערעז פון 1908, האָט מיטגעארבעט מיט חיים נחמן ביאליק אויפן נעכטס פון דער הערליכער און יידישער שפּראַך. אין ביז נישט לאנג געווען פּראָפּערטאָר אין תל-אביב. פּראָפּערטאָר פון ירושלים-מער פאקולטעט פאר וויזשני-פרודעני, אן אקטיוו אינעם קאסא פאר שול אן האָט ביז איצט ארויסגעגעבן פער-רערע וויסנשאַפֿטלעכע ווערק. פאַרשטייט זיך און ארוב און אָנגענומענע און אינפּער-רעסאָרסן מענטשן האָבן זיך גרו-פירט דער גרעסטע מיל געטם פון דעם אַפּריל יב. א חוץ די שמועסן איבערן מאָג, פלעגט מען זיך יעדן אָונט פאַרזאמלען, דער פּראָפּערטאָר האָט דערציילט פון זיינע זכרונות, פון זיינע באנענע-נישן מיט גרויסע פערזענלעכ-קייטן אויף דער פּאָליטישער-לעבן ארבעט ווי אויך אויף פאַרשידענע יידישע צוואַמענ-קונפּטן. אַנדערע געטם האָבן פאַרגעלייגט פון אונדזערע קלאַסיקער און דערינאָך האָט מען קאָמפּערט דעם חוץ פון די פאַרגעלייגטע דער-ציילונגען. מ'האָט געזונגען יידישע פּאָליטישע לידער אין וועלכע ס'האָט זיך אויסגעצוי-כנט די פרוי פרידא אייזנ-שפּאט, וועלכע באזיצט א רייכן און שיינעם רעפּערטואַר. אויף שבת פּרשט עס איז געקומען נאָך אַ ישראלי-נאָסט (אן אַפּשטעמליכער פון מירנדי-ניאמי, רומעניע), נדאי ביים

און אויף דער ליניע נייע, מער וועניקער, אלע אַפּריל-הייזער פון דער פערטראַדיציע. ס'איז אואראי אויך געוועזען אינעם פאַרזאמלעכער, אין קריס-טיאן פאַרזאמלעכער הער. ס. חיימאָוויטש, וועלכער מיט וואָס ס'איז מעגלעך כרי יעדער זאָל זיין צופרידן. און ארום דערפאל די פערטראַדיציע פון די יידישע קהילות פון רומעניע, איר שליחות אייך דאָ אין די אַפּריל-הייזער. זי ניט אירע מיטאד-בעטער אין סתם יידן וואָס פון איהער, די מעגלעכקייט פון בריאות הנפש און פון נייסיקן יידישן נחת רוח. ח. ז.

דער באזוך אין ארגענטינא פון רב הכולל דר. דוד משה רוזן

נאָכדעם וואָס ער האָט זיך באשיליפּט אין דער שווייץ אין מערערע אסיפות און קאָנפּערענצן פון וויכטיקע יידישע אינטערנאַציאָנאַלע אָרגאַניזאַציעס, און נאָך אַ פרויטאן באזוך אין ענגלאַנד, זענען דער רב הכולל אין פרוי רוזן אוועקגע-באָרן אין די ערשטע כּעג פון חורש סעטעמבער קיין ארגענ-טינע, אלס ערנאָעס פון דער יידישער קהילה פון דעם דאָ-זיין לאַנד.

דער מנהיג רוחני פונעם רומענישן יידנטום איז אויפֿ-געצומען געוואָרן מיט ריאת הכבוד און ווארעמע סימפאטיע פון ארע. מיטער יידישע פערזענלעכקייטן ווי אויך פון דער יידישער באַפֿעלקערונג פון דעם דאָזיקן לאַטיינישן לאַנד. מיט דעם לעבנאָפּטיקטן אינטערעס זענען אומעפּום נאָכגעפאַלגט געוואָרן די רע-עם פון רב הכולל, אין וועלכע ער האָט פאַר-נאָדערנעוויקלט דאָס ביילד פונעם לעבן פון דער יידישער קהילה פון רומעניע, די רעכט און פרייהייט פון וועלכע, בא-נאנד מיט אלע רומענישע בירגער, עס געניסן די רעליגיעזע יידן.

אין זיך צעאָנען אין אַ קול רמזהדיקער שטיקליקייט — אין וועלכער שלמה האָט א-ריינגע-היי-עט: מן המצר קראתי יי... ענני במרחב יח!!

מיט גרויס ערשורכט האָט דער סקרין קורא געווען דעם סדר התקיעות און שלמה האָט פאַרכטיקע קולות פון שופר געשאלט.

געמאכט האָט דער שטן א פרוו: צו דערשטיקן א „שרים“ — צו רעוואַרן א „תרועה“. שלמה אָבער האָט דעם געזעעט עקשנותיק נע-מירט ביז ער האָט צעשאלט א תקיעה גדולה, אויף וואָס באַיאָמטע יידן האָבן געזאָגט אן ווי האָבן נאָך אווינס נישט געהערט. „ישר כוחם“ זענען נע-לאָפן פון אלע זייטן... א ציטע האָט זיך געפילט אין יעדנס הארץ, א פלאטער אין יעדנס נשם, כאר איין עוֹהרה, תליה, — אלתפתח פה לשמן!

כבילה זאָל חליפה נישט פסול ווערן. ביים אָנפאַנג די בנדים האָט ער אויך מקפיד געזען, אז ער זאָל נישט עובר זיין

משה גלאזער
דער בעל תוקע

אויף קיין „חום השעה“ פון נעם שולחן ערוך. — רעכטס און רעכטס, לינקס אויף לינקס... פון דער מקוה איז שוין שטח נישט געאָנען, נאָר געאַָן, אן מיט זיינע שארע דעם אויגן, אז ער זאָל זיינע פא-כאָל נישט מצטא זיין אין זענס... אויפן באַלעבער איז דער שטש געשטאָען — צי העלפן

די סדרה פון דער וואָך

(הפסד פון וייס 11)

גלייטן אויף אלע זייערע וועגן, „לכח את ספר התורה הזה“, „עמט דאָס דאָזיקע בוך פון דער תורה און איר זאָלט עס אוועקלייגן ביין יום שון דעם ארץ“ (לא, כו).

און דאָס פּאַק האָט געפאַלגט משה. די בני ישראל האָבן מיט-געפירט די תורה מיט זיך, אי ווען זיי זענען געווען אויף זייער שטראָס, אי ווען זיי זענען געווען צווישן און צושפּרייט צווישן פעלקער. זיי האָבן זיך נישט אָפ-געפילט נישט פון דעם ספר תורה לנעמען פון דעם גייסט, פון די-לעבנס. און אפילו ווען די שו-נאים האָבן פאַרברענט דאָס ספר, האָבן זיי נישט אָפּגעשטילט פונעם גייסט, פון די פאַרזאמלעט, מענטשליכע און נעמישע פאַר-שריפטן וואָס די תורה אנטהאַלט.

צייט-שריפט

פונעם רונעניסון דעליגענז יידנטום

מעסאזש

לכבוד ראש השנה תשכ"ט פון רב הכולל דר. דוד משה רוזן שליט"א

ליבע ברידער און שוועסטער

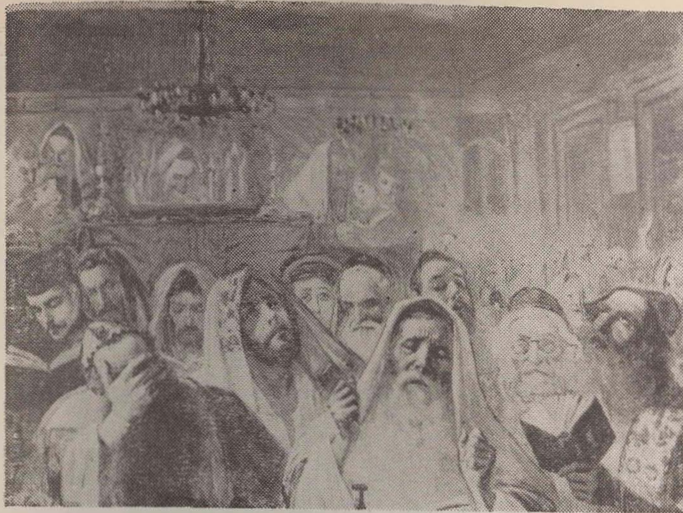
ימים נוראים, פארבטיקע מען, עסאציע
נאכטע און דערשטערנדיקע זענען די ראָזיקע
ערשטע מען פונעם נייעם יאָר. ווי כאראק-
טעריזירן זיך דורך דעם כינר וואָס איז דער
חומשני פון אונדזערע תפילות און אין
געוואָרן דער מקור פון אינספיראציע פאר
אונדזערע פיימנים. ראָרם, אויבן, אין הימל,
פארן כסא הכבוד אויף וועלכע עס וועט דער
זוכר כל הנוכחותי, דער וואָס דערמאנט
אין וואָס ס'איז פארנעםט נעוואָרן, ליגט אָפן
א ספר. ס'איז דאָס ספר ותיבות, דאָס בוך
פונעם לעבן נישט נאָר פאר יעדן איינציקן
פון אונדז, נישט נאָר פאר יעדן קיבוץ, נישט
ערט פאר דער נאנצער מענשהייט אין דעם
ראָזיקע ספר, אין די ראָזיקע מען, ווערט
פארשריבן און געחלפת פון נאָס, דער נאָס
פון גערעכטיקייט, דער מלך המשפט און
השלים, דער גורל פון אלע מענטשלעכע נפשות.
די מענטשן פון פארצייטנס וועלכע האָבן
שלוס געמאכט מיט זייער ביטער מזל צו
פירן א שפלאש לעבן, וועלכע זענען מסוג-
לענען מיט דעם בלינדן און אומפארמירטן
גורל וואָס קאָן מיט גארנישט און פון קיינעם
נישט גענערטערט ווערן, האָבן פארלין דאָס
לעבן צו א קנוף פון וועלכע דער פאָדעס
ווינקלט זיך אראָפּ אויף אן אומוידערפאלען
אופן. פארן עס הספר מיט זיין לעבעס איז
פאסאנג אין דער פארצייטלעכער פארליד
נישט גילטיק. אנטישטאט דעם דערשיינט ווי
א סימבאל: דאָס ספר, וואָס האָט א זין. א
בארייט, א לערע, דאָס ספר וועמענס קאפיטלען
זענען אנגעשריבן פאקע פונעם מענטש, מיט
זיינע מחשבות, מעשים, געפילן, דאָס בוך
וואָס האָט דעם צוועק צו פראָקלאמירן זיין
מחבר, דעם חסיד, אלס דעם באַלעבאָס פון
זיין אייגענעם גורל.

אין משך פונעם יאָר, אין סאָגעגלעכען
וויטוואר, פאדנעם פון מערערע מאל אן מיר
דארפן גיט גרייזן מיט קיין שום שורה, מיט
קיין שום אות אין די בלעטלעך וואָס מיר
האָבן אנגעשריבן, מיר פאנגען אן ווען מיר
האָבן איבערגעמישט א בלעטל פון דעם בוך,
קאָן מען דאָס שוין קיינמאל נישט צוריק-
מישן, מיר פארנעםט אן מיט יעדן בלעטל
וואָס מיר האָבן איבערגעמישט, רערענצערט
זיך אונדזער לעבן, אלץ מערער צום סוף.
זיך השנה, דער אָנהייב פונעם יידישן
יאָר ראש במאת אורן אנגעוואָרן, "יום הדין"
דער מאָג פון די נעשענישע, ווייל
אין די ראָזיקע מען: "עדן יום אויפגעוועקט
פונעם זיסן ריזיקל און וועל עס צוגעפירט וועט
אין ווערן גערופן: "החזן טוב" צו פארברע-
נישט נאָר אונדזערע אייגענע פעלער, נייטער
אויך די פון אן ערע.

חשובות - חשבון הנפש - האָט אויך דעם
זין פון אים ער'ן אין פני שיה - מיר קערן
זיך אים מיט פנים זינס ער, צו די שוין
געשריבענע בלעטלעך. און נאָר נאָדעם וואָס
מיר האָבן פארברעכטערט די פעלער אין די
בלעטלעך נעמען א זון, קענען מיר זיך בא-
העפן מיט דער נעגעט ארץ און צוקונפט
פון איינזענער ערשטן דין, קענען מיר ערע-
ניגן אן אפילו פון אונדזער איינעם לעבן,
פון דעם לעבן פון אונדזער פאָלש, פון דער
נאנצער מע שמיים.

"הלוא ידעו..." דער וואָס לערנט אין די
קינדער יאָרן אין געגלין צו א שריפט וואָס
אז אָנגעשריבן מיט סינים אויף ניי פאפיר,
אונדזער וואָס לערנט אין דער עלטער, איז
נעגליג צו א שריפט וואָס איז אָנגעשריבן
מיט סינים אויף אָפגעגעבן פאפיר (פרסי
אבות פ'ע כה).

אויף דעם ווייזן און אומבאפאלעקטן פאר-
מעט פון דער תורה, אין ספר החיים פונעם
פאָלש יידיש און וועלכע, (וואָר בו כל ימי
חיינו, "עד זקן לייפונ דערין אלע סגן פון
זיין לעבן" (ברכים יז-יט), ליינענען מיר די

ימים נוראים אין שול

י. ל. פרז

לשנה טובה תכתבו

לשנה טובה תכתבו

אלע, אלע, ווי איר זינט!

צי איר האָט דאָס הארמע מזל

אויף א וויסן סעפ פארשיידט.

צי איר קלייט די היסע גאטערן

ביי דעם נאסער מערכ-וואנט

צי איר שפאט איר איבער ימים

צו' א ניי פארשפאָרן לאנד!

צי איר בראַנט די יאָר די שווערע,

מיט א שמייל: איי, ווי גרינג!

און איר קויפט די לופט צום לעבן

און איר צאלט פאר יעדן שליוג!

אלע איר, צום יאָר צום נייעם -

יידער שפראך און יעדעם קלייט -

לשנה טובה תכתבו

אלע, אלע, ווי איר זינט!

צום נייעם יאָר
תשכ"ט ווינטשן
מיר אלע אונדזערע
לייענער א יאָר פון
געזונט, הצלחה,
שפע און שלום.

די סדרה פון דער וואך

לא רחוקה היא...

דאס איז ניט צו רייט...

זיך ארייפירן מיט מדות טובות,
צי ווי מיר זאָגן פוטוס צוויין א
פיינער, ערלעכער מענטש, איז
גארנישט אזא שווערע זאך, מ'
דארף זיך גארנישט אזוי באמיטן
צו גיין זוכן די נוסע דסל אין
הימל צו איבער ימים. ס'איז
אפילו נישט אומבארינגט נויטיג
צו האָבן די הויכע קולטור, צו
זיין פון די "ראשיש", פון די
הויפטלייט, נאָר יעדער מענטש
וואָס האָט גאט אין הארצן, איז
מסוגל דעוואַר, מיט דעם איינעם
באדינגט אז ער זאל אויף זיך
אליין, אויף זיין הארץ און גע-
דאנק, אויסאייבן דעם דרוק אן
ריכטיג מיט זיך און מיט יענעם.
"החזן טוב" דאָס, "ובזרת בתי"ש"
"הוואָס אויסוויילן דאָס לעבן"
(ל. יט) אז דו וועסט גיין אין
דעם דרך, וועסט דיינ לעבן האָבן
א זין, וועסט מען עס קאָנען אָני
רופן אן אחת מענטשלעך לעבן.
און אין דער סדרה "וילד" זען
מיר ווי משה זאָגט צום פאָלש:
"כן באה ועשרים שנת אנכי...
א סגן פון הויכערע און נחמני

פעלקער. די מאכטהאָבער האָבן
נישט די פריויליגקייט אויסצואר-
בעסן פאר יעדן קלאס, פאר יע-
דער שיכט אן אנדערע געזעץ, אן
אנדער מאָדאל, און אונדז איז
לעבן.
און זאָגט נישט, (דיפון אהאל
צי מיר פון היינט) אז מ'קאָן
נישט דעגרייכן קיינס צו זיין
די אלע מעשים טובים וואָס די
תורה שרייבט פאר. "יא נבלות
חיה מסך... דאָס איז גוט פאר-
הוילן פון דיר, און דאָס איז
גוט חיים פון דיר, גוט אויבן
הימל איז דאָס... און גוט פון
יעדער זינט ים איז דאָס... אז דו
וואָלט זאָגן ווער עס וועט עס
קענען פאר אונדז... נייטער זייער
נאָס איז דאָס תאָרע צו דיר
און דין מויל און און דין
הארצן, עס צו שא" (ל. יא-יד),
דארפסט נאָר אליין ערדן צו דין
הארץ, זאָרפסט אליין האָבן די
ביתא צווישן "החיים והסוב"
דאָס לעבן און דאָס גוט, און
"החזן טוב" "דער טויט און
דאָס לעבעס".

וואָסדעם דארף דעם אָפערטע
פון דער דאָזיקער פרשה? דאָס
ניין אויפן דרך הישר, מקיים
זיין די מצוות און די געבאָט,

אין דער פרשה "נצבים" איז
משה רבינו ממשיך זיין משנה
חזרה און ער זאָגט זיי די בני
ישראל, אז די אלע מצוות די
תורה ומהפטיק, די אלע מצוות
לישע און עסישע געזעצן זענען
נישט נונט נאָר זיי. "וְאֵלֶּיכֶם
לְכָכֶם... און גיט מיט איין איין
שליס איר דעם דאָזיקן גורל און
די דאָזיקע שבועה. נייטער אי
מיט דעם וואָס שטייט דאָ מיט
אונדז היינט פאר גאט, אי מיט
דעם וואָס איז גוט פאר דאָס גאט
אונדז היינט (ברכים כט, ג-יד)
און אויף דעם פסוק, וואָס איז
נישט פאר דאָס זאָגט דעם
דאָס דורות העתידים לזכות",
אויף פאר די שפעטערדיקע דו-
רות זענען גילטיג די געבאָט.
און פאר אלע שיכטן פונעם פאָלש
דעם ער, ראשיש, שבטיש
איינערע חויפטיש, איינערע שב
סיס, איינערע עלטער... פון דין
תאָלעך ער איז דין אונדזערשע
פער, (ברכים כט-ס). אלע
זענט איר גלייך פאר די געזעצן,
ס'איז נישטא קיין אויסנאמען.
אלע דארפן זיך אונטערזאָרפן
דעם געבאָט. ס'איז נישט פאר
קיינא פארשיידענע און פעלעכע,
ווי ביי אנדערע פארשיידענע

שריפט וואָס איז אָנגעשריבן געוואָרן צוריק
מיט שווינעכער יאָר, די שריפט פון אונדזערע
קינדער יאָרן. נאָר פון דעמאל האָבן מיר אָני
געשריבן די פרינציפן פון א וועלט וואָס בויט
אירע יסודות אויף מאָדאלישע געזעצן, וואָס
פארזיכערט דאָס רעכט צום לעבן פאר אלע,
אי די גרויסע אי די קליינע, "כאָסון כגורו",
אי די שטארקע אי די שוואַכע.

עפענענדיק, ככה, דאָס לעבעס-בוך פון
אונדזער פאָלש און זיין אסונה, ווען מיר אן
נישט נאָר מיר האָבן זיך נישט פאר וואָס צו
שעמען, נישט נאָר מיר האָבן נישט קיין
סכות זיך צו וועלן אָפּשרייסלען פון אן עבר
און פון א לערע וועלכע, כיידע, פאסן ווי זיך
צו צו די פרינציפן פאר וועלכע די פראָגער-
סיווע מענטשהייט פון אונדזערע צייטן קעמפט
העלדיש, נאָר גאָמער, מיר קאָנען די דאָ-
זיקע פרינציפן אינעמגורן אין די גרויסע
אידעאלן פון דער היינצייטיקייט.
ס'איז דעריבער גוט פאראן קיין שום סתירה
פאר אונדז די "הלוטז ילד", וועלכע מיר
האָבן געשריבן נאָר איין דער יונגט
לעבעס פון גערעכטיקייט, פרייהייט און
שלוס, אז בלייבנדיק, "תאמינים ביי מאמי-
נים" גלויבט דורך דור, לעבעדיק און דעם
קענדיק, "ברוך שורא לבא" אין נייטס פון
געט אלטן ישראל, איבערגעגעבן און גע-
ברייט ווייטער דעם דור וואָס קומט נאָך
אונדז, "חורשה גולה יפגב", "רי ירושה פון
יעקבס הוזהר, זאָלן מיר אויספירן אין דער-
וועלכער צייט דעם אָנרעג פונעם אומשטער-
לעבן בעל-התהילים, "כל הועמים תקעו כף"
"עניינער פון דער וועלט גיט איין די הענט",
זאָלן מיר קעסען אן די ראשי-היהודים
תפילה, "והרשעה כולה נעשו תכלה" און
דאָס בייזקייט זאָל ווי דער ריז אומקומט
און אן די טעג וואָס מיר לעבן איבער זאָלן
זיין, "היום הרתיעוכם", די טעג פונעם שאפן
א נייע וועלט, א כעסערע, א גערעכטערע.

ליבע ברידער און שוועסטער!

אין דעם יאָר וואָס איז פארנאָגען,
זענען צוגעקומען אין דעם בוך פונעם מענטש-
לעבן, נייע פרעכטיקע ווייזן אינעם
קאפ פון די פעלקער פארן רעכט צו א פריי
און אומפארגעניגט לעבן, באדיינן אלע
פארמען פון אונטערדריקונג פון איין מענטש
דורך דעם אנדערן, פון איין פאָלש דורך
דעם אנדערן. דער מאָדאלישער בוך האָט
זיך אויפגעשניטן באדיינן אלס אומבאדיינבאר.
ס'איז ווידער פארגאסן געוואָרן כלום, "ס'זע-
נע ווידער געווען ליד, אָבער דעם גייסט
פון גערעכטיקייט האָט מען נישט געקאָפּט
כשענע זיין.

כשענע זיין פאָמען האָבן ארומגענומען דעם
תנא חנינא בן חרדיון וועלכער איז געווען
איינגעוואלט אין א ספר היסוד ווען די גורם
פונעם אָנא אריאנוס האָט געוואלט פאר-
ניכטן דעם מענטש און דאָס ספר צוואנציק
האָבן די לעצטע ווערסער פון דעם תנא
גוריוס שרפיט וואותיות פרוחיות" (תלמוד
ע"ז, א) איז עס ווי דער פארגעסענער גענוס און
די אוותיות פליטן אין די הייבן, באשטער-
מקט אונדזער אומדערשטערלעכע גליונים און
געהוון פונעם ספר, פונעם גייסט, קיין שום
שטערר איז נישט אזוי שארף, קיין שום פאָלש
אין נישט אזוי פארזיכט, אז זיי זאָלן קא-
נען פארניכטן דעם לעבן פונעם לעבן פון דער
פעלקער, די פרעכטיקע אידעען פון דער
עמאציאנעלער מענטשהייט. דעם פארמעט קאָן
מען פארברענגען אָבער די אוותיות בלייבן
אייביק.

מיר שליסן א קאפיטל אינעם ספר החיים,
ליבע יידן, אין וועלכע ס'זענען צוגעקומען
אינעם לעבן פון דער היינצייטיקער חתילה פון
רומעניע, נייע מוסדות אין דינסט פון דער

